

מבואותי מזהר"ן
שיחות הר"ן

שיחה ג

עם
ביאור חברותא
ללימוד בעיון

הפליג מאד בגדולת הבורא

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ח"מ שמו שמח)

שיחות הר"ן סימן ג'

הפליג מאד בגדלת הבורא ותברך שמו, ואי אפשר לבאר זאת בכתב. ואמר: כי לגדלת הבורא ותברך אין שעור, כי נעשים דברים נוראים בעולם, נפלאים ונוראים מאד ואין יודעים כלל. הינו שעדין אין יודעים שום ידיעה כלל לא.

וגם מה שמוכא "כי תכלית הידיעה אשר לא נדע", הינו גם-כן אצל כל ידיעה וידיעה, הינו שאפלו בשמגיטין להתכלית של הידיעה דהינו "לא נדע", אפי-על-פי-כן עדין אין זה התכלית. כי זה התכלית הוא רק באותה הידיעה, אבל בהידיעה הגבוהה ממונה עדין לא התחיל בה כלל, וכן למעלה מעלה.

נמצא שלעולם אין יודעין כלל לא, ואפי-על-פי-כן אין זה התכלית, כי עדין לא התחיל כלל לידע בידיעות שלמעלה מזאת הידיעה שהגיע בה אל התכלית שלא נדע וכו'.

גם הפליג מאד בגדל מעלת התשובה.

ואפלו בשנופלים מאד ח"ו, וכל אחד נפל למקום שנפל רחמנא לצלן, אפי-על-פי-כן אסור ליאוש עצמו. כי תשובה גבוהה למעלה מן התורה, על-פי-כן אין שום יאוש בעולם:

פי אם יזכה יהיו נעשין מעוונותיו ענין אחר לגמרי. וכמו שאמרו חכמינו ז"ל (יומא פו): שנתהפכין העוונות לזכיות. ויש בענין זה סתרי נסתרות. רק הכלל: שמפל הנפילות והירידות שבעולם רחמנא לצלן יכולים לחזור אליו ותברך בנחל, כי לגדלתו אין חקר. והעקר שהכל תלוי בו: שלא יהיה מואש עצמו מלצעק אל ה' ולהתחנן ולהתפלל אליו ותברך תמיד.

*

מאמר הפליג מאד בגדולת הבורא

משיחות הר"ן אות ג'

מקום זמן אמירת התורה

בשנת תקע בניסיעה שנסע מברסלב
לגור באומן (ח"מ טז).

פתיחה

השם יתברך ברוך הוא גדול מאד ולגדולתו אין חקר ואין יודעין כלל, כי נעשים בעולם דברים נוראים, מעשים רבים לאין תכלית, ושנויים וחדושים רבים ונפלאים, ואין יודעין כלל, ואי אפשר לדבר בזה, רק כל חד כפי מה דמשער בלביה, יכול להבין מרחוק שאין יודעין כלל, ואף על פי כן עדין הוא רחוק מאד מתכלית הידיעה שלא נדע. כי עדין לא התחיל לידע כלל. ועין בפנים שיחות נפלאות בזה, ואיך להתחזק על ידי זה לבל יפול בדעתו לעולם, אפלו אם נפל למקום שנפל, חס ושלום, אל יתיאש עצמו מן הצעקה לעולם כי השם יתברך גדול מאד ויכול להתהפך הכל לטובה וכו'. (עין שם) (לק"ע השגות והתנוצצות אלקות אות ט)

שיחות

חיי מוהר"ן אות טז – (ח) שִׁיף לְהַשִּׁיחַ הַנְּדַפֶּסֶת בְּסוֹף סְפוּרֵי-מַעֲשֵׂיֹת (שיחות הר"ן סימן ג') הַמְתַּחֵל הַפְּלִיג מְאֹד בְּגִדְלַת הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ. וְשֵׁם חֹסֵר קֶצֶת וְלֹא נִכְתָּב כְּרֵאֵי וְכֵן צָרִיף לְהִיּוֹת. בְּהִיּוֹתוֹ יוֹשֵׁב עַל הַעֲגֻלָּה בְּעַת שְׁנִסְעָתִי עִמּוֹ מִפְּהַ בְּרִסְלָב לְאוּמִין זְהֻסְתֵּלֶק שָׁם, עֲנֵה וְאָמַר הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ גְּדוֹל מְאֹד וְאֵין יוֹדְעִים כָּלֵל וְכוּ'. וְאָמַר (בְּלִשׁוֹן אֲשַׁכְּנֵנוּ בְּזוֹ הַלְּשׁוֹן: "גֵּאֵט אִין גְּרוֹיִס" וּמִשָּׁף תִּבְת "גְּרוֹיִס" [גְּדוֹל] בְּנַעֲיִמוֹת נִפְלָא לְמַעַל וְאֵי אֲפֻשֶׁר לְעִיר זֹאת בְּכֶתֶב כָּלֵל) "מַעַן וְיִיֶסֶט גָּאָר נִיט סַע טוֹאֵין זִיף אוֹיף דְּעַר וְעֵלֵט אֲנַעְלֶכֶע זֶאכֵין מַעַן וְיִיֶסֶט גָּאָר נִיט" וְהַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ גְּדוֹל אֵין יוֹדְעִים כָּלֵל נַעֲשִׂים דְּבָרִים כְּאֵלוֹ בְּעוֹלָם אֵין יוֹדְעִים כָּלֵל וְשִׁאֲלָתִי אוֹתוֹ הֲלֹא כִּבְר אֲמַרְתֶּם שְׁעֵתָה נוֹדַע לְכֶם עֲנִין תִּכְלִית הַיְדִיעָה אֲשֶׁר לֹא נִדַע וְכוּ' הַשִּׁיב "זִינֵט אִיף בִּין אַרוֹיִס פּוֹן בְּרִסְלָב בִּיז אֶהֱעַר וְיִיֶסֶט אִיף שׁוֹיִן אוֹיף נִיט" וּמֵאֵז שִׁיִּצְאָתִי מִבְּרִסְלָב עַד פֶּאָן כִּבְר גַּם אֵינִי יוֹדַע. (כֵּל זֶה אָמַר בְּשִׁעַת הַשִּׁיחָה הַגִּ' וְאֵז לֹא הָיָה בִּי אִם שְׁעָה קְלָה מַעַת שִׁיִּצָא מִבְּרִסְלָב וְאִם אֲתָה בְּקִי קֶצֶת בְּעִמְקוֹת שִׁיחוֹתֵינוּ הַקְּדוּשׁוֹת תִּבִּין מִזֶּה מַעַט עַצְם גְּדֻלָּתוֹ כִּי כִּבְר אָמַר שְׁהָאֵינוּ יוֹדַע שְׁלוֹ גְּדוֹל בְּיוֹתֵר וְכוּ' וְעֵתָה הַתְּפָאָר שְׁבִשְׁעָה קְלָה כּוֹז שׁוֹב אֵינוּ יוֹדַע כָּלֵל)

חיי מוהר"ן אות רפב – (מב) אַחַר פְּסַח תַּקִּס"ה סִפְר עֲמֻנו, וְאָמַר שְׁנוֹדַע לוֹ עֲכָשׁוּ שְׁנֵי דְבָרִים, אֶף אֵינִי יוֹכֵל לְאָמְרָם כִּי נִרְאִים כְּפִשׁוּטִים. כִּי גַם פִּשׁוּטוֹ שֶׁל דְּבַר הַיָּא כֵּן לְבִאֲוֵרָה, אֶף אֶף-עַל-פִּי-כֵן נוֹדַע לוֹ עֲכָשׁוּ אֵלוֹ הַדְּבָרִים. הֵינּוּ כִּי נוֹדַע לוֹ מִה שֶׁאָמְרוּ רְבוּתֵינוּ וְזָרוּנָם לְבִרְכָה (בְּרִכּוֹת כח:); אָדָם עוֹבֵר עֲבָרָה אוֹמֵר שְׁלֹא יִרְאֵנִי אָדָם. וְלֹא אָמַר כְּלוֹם רַק דָּחַק בְּתַבּוּת "שְׁלֹא יִרְאֵנִי אָדָם" וְלֹא בָּאָר כְּלוֹם מִה נוֹדַע לוֹ בְּזֶה, כִּי כִּבְר הַקְּדִים שֶׁאֵינוּ יוֹכֵל לְבִאָר בְּדְבָרִים כִּי נִרְאָה פִּשׁוּטוֹ שֶׁל דְּבַר כֵּן. אֶף עַל-פִּי-כֵן רַק עֲכָשׁוּ נוֹדַע לוֹ זֶה הַסּוּד. וְהַשֵּׁנִי נוֹדַע לוֹ מִה שֶׁאֵיִתָּא (בְּחִינַת עוֹלָם לַג (צ"ל יג)) תִּכְלִית הַיְדִיעָה אֲשֶׁר לֹא נִדַע, אֲשֶׁר לֹא נִדַע מִמֶּשׁ. (וְלֹא בָּאָר גַּם-כֵּן כְּלוֹם רַק דָּחַק גַּם-כֵּן הַתְּבוּת אֲשֶׁר לֹא נִדַע לֹא גִדַע מִמֶּשׁ) וְאֶף עַל פִּי שְׁפִשׁוּטוֹ שֶׁל דְּבַר כֵּן. אֶף-עַל-פִּי-כֵן רַק עֲכָשׁוּ נוֹדַע לוֹ זֶה הַדְּבַר שֶׁתִּכְלִית הַיְדִיעָה הַיָּא אֲשֶׁר לֹא נִדַע לֹא גִדַע מִמֶּשׁ. וְאָמַר מֵאַחַר שֶׁעֲכָשׁוּ יוֹדַע שֶׁתִּכְלִית הַיְדִיעָה הַיָּא אֲשֶׁר לֹא נִדַע לֹא גִדַע מִמֶּשׁ, אֶף אֶף-עַל-פִּי-כֵן אֵינוּ יוֹדַע כְּלוֹם, כִּי הֲלֹא כִּבְר נִדְמָה לִי שֶׁאֵיִתָּא אֲצֵל זֶה הַתִּכְלִית הַיְדִיעָה אֲשֶׁר לֹא נִדַע, וְעֲכָשׁוּ אֵינִי רוֹאֶה אִיף הֵיִיִתִי רְחוּק מִזֶּה הַתִּכְלִית (וְאָמַר אֵז בְּלִשׁוֹן גְּנָאֵי עַל עֲצֻמוֹ, כִּי הִחְזִיק עֲכָשׁוּ לְכִסְיֵלוֹת זֶה הַתִּכְלִית שֶׁל זְמַן הַקְּדוּם שְׁנִדְמָה לוֹ אֵז שְׁזָכָה לְתִכְלִית הַיְדִיעָה אֲשֶׁר לֹא נִדַע). כִּי עֲכָשׁוּ נוֹדַע לִי שֶׁתִּכְלִית הַיְדִיעָה אֲשֶׁר לֹא נִדַע מִמֶּשׁ. וְדָבַר זֶה גַּם-כֵּן אֵינוּ יוֹכֵל לְאָמְרוֹ וּלְבָאָרוֹ כִּי נִרְאָה כְּפִשׁוּטוֹ, אֶף בְּאֲמַת רַק עֲכָשׁוּ נוֹדַע לוֹ זֹאת, וְכֵן הַדְּבַר הִרְאִישׁוֹן;

חיי מוהר"ן אות רפג – (מג) אַחַר זְמַר רַב, בְּקִיץ תַּק"ע, בְּעַת שְׁנִסְעָה לְאוּמִין, חֲזַר וְסִפַּר קֶצֶת מַעֲנֵן הַנִּלְ וְאָמַר, שֶׁאֵין יוֹדְעִים כְּלוֹם, הֵינּוּ שֶׁאֵין יוֹדְעִים כָּלֵל כָּלֵל לֹא. וְהַפְּלִיג מְאֹד בְּגִדְלַת הַבּוֹרָא יִתְבַּרְךָ, אֲשֶׁר אֵי אֲפֻשֶׁר לְבִאָר, וְאָמַר שֶׁאֵין יוֹדְעִים כָּלֵל. וְשִׁאֲלָתִי אוֹתוֹ: הֲלֹא כִּבְר אֲמַרְתֶּם זֹאת, וְסִפַּרְתֶּם מִזֶּה, מַעֲנֵן תִּכְלִית הַיְדִיעָה אֲשֶׁר לֹא נִדַע, וְכִבְר בְּאַרְתֶּם כֵּל זֶה, שֶׁאֶף-עַל-פִּי שְׁזוֹכִין לְזֶה הַיְדִיעָה אֲשֶׁר לֹא נִדַע אֶף-עַל-פִּי-כֵן עֲדִין אֵין יוֹדְעִים כְּלוֹם כִּי כִּבְר נִדְמָה לְכֶם שְׁזוֹכִיתֶם לְזֶה הַתִּכְלִית וְכוּ' וְכֵן-ל. עֲנֵה וְאָמַר מִי יוֹדַע בְּאִיזָה יְדִיעָה הֵיִה זֶה הַתִּכְלִית, הֵינּוּ כִּי גַם אֵז בְּעַת שֶׁסִּפַּר זֹאת אַחַר פְּסַח (שְׁנַת תַּקִּס"ה) לֹא זָכָה לְבְּחִינַת לֹא נִדַע מִמֶּשׁ כִּי אִם בְּאִיזָה יְדִיעָה, הֵינּוּ שֶׁבְּאִוְתָה הַיְדִיעָה זָכָה לְהַתִּכְלִית אֲשֶׁר לֹא נִדַע. וְכִנְיָתוֹ כִּי יֵשׁ יְדִיעָה לְמַעַל מִיְדִיעָה, הַשְּׂגָה לְמַעַל מִהַשְּׂגָה, גְּבוּהָ מַעַל גְּבוּהָ. וְאֲצֵל כֵּל יְדִיעָה וְהַשְּׂגָה עַד לְמַעַל לְמַעַל הַתִּכְלִית הַיָּא אֲשֶׁר לֹא נִדַע. וְאָמַר אֵז גַּם מַעַת שִׁיִּצָא מִבְּרִסְלָב עַד עֲכָשׁוּ (שְׁהָיָה בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם וְלֹא שָׁהָה רַק בְּעֵרָף אִיזָה שְׁעוֹת כִּי אֵז לֹא נִסַּע עֲדִין רַק בְּעֵרָף שְׁלֹשׁ פְּרִסְאוֹת) שׁוֹב אֵינוּ יוֹדַע. הֵינּוּ שֶׁגַם בְּאֵלוֹ הַשְּׁעוֹת זָכָה לְבְּחִינַת אֵינוּ יוֹדַע. וְהֵבֵן דְּבָרִים אֵלוֹ כִּי הֵם דְּבָרִים עֲמָקִים וְעֵלְיוֹנִים וְגִבּוּהִים מְאֹד, אֲשֶׁרֵי יְלוּד אֲשֶׁה שְׁזָכָה לְהַשְׁגוֹת כְּאֵלוֹ לְתִכְלִית הָאֲמַת. וְעִין לְעֵיל (סִימָן רטו) מִזֶּה שְׁבַעֲנֵן זֶה בְּבְחִינַת אֵינוּ יוֹדַע הֵיִה חֲדוּשׁ מִפְּלַג מְאֹד כְּאֲשֶׁר נִשְׁמַע מִפּוֹ הַקְּדוּשׁ. וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁאֵין מִי שִׁיבִין עֲנִין זֶה כִּי עוֹלָה לְמַעַל לְמַעַל, אֶף-עַל-פִּי-כֵן לֹא מִנְעַתִי לְכַתְּבוֹ, שֶׁאִם יִזְכָּה בִּינִי וּבְחִינַת קֶצֶת כֵּל חֵד וְחֵד לְפָנֶים מִה דְּמִשְׁעַר בְּלִבָּהּ, וְיִוָּכַל לְהִבִּין עַל-יְדֵי-זֶה מַעַט דְּמַעַט גְּדֻלַּת הַבּוֹרָא יִתְבַּרְךָ שְׁמוֹ:

⁸ כו אייר עד ג סיון תשפ

(במראת מקומות נעורתי בבואר של הרב אליהו עטיה לשיחות הר"ן)

שיש"ק חדש ח"א אות תקצח – א. ובהיותו יושב על העגלה, דבר אז רבנו עם מוהרנ"ת שיחה נוראה מגדלת הבורא יתברך שאי אפשר לבארה בכתב; ובתוף שיחתו הקדושה מגדלת הבורא יתברך, נכנס על ידי זה לדברי התחזקות ודברי תחומין וכמה שיחות נאות קדושות מאד המחיות את הנפש מאד לחזק את כל אחד ואחד, והפליג מאד בגדל מעלת התשובה, ואמר בלשון אשכנז בזה הלשון: "גאט איז גרויס (ג-ר-י-ו-ט) – מען ווייסט גאר ניט! סע טוהען זיך אויף דער וועלט אזוינע זאכן – מען ווייסט גאר ניט! אפלו אין אייער זאך, וואו אהין איטליכער איז געפאלן, סע פארהאנדן אבער אזוי א זאך וואס סע איז גאר עפעס אנדערש" – "השם יתברך גדול – ואין יודעין כלל! ומשך תבת 'ג-ד-ו-ל' בנעימות נפלא למעלה, ואי אפשר לציר זאת בכתב כלל! פי נעשים דברים נוראים פאלו בעולם, מעשים רבים לאין תכלית ושנויים וחדושים רבים ונפלאים – ואין יודעין כלל! אפלו בענין שלכם, שכל אחד נפל למקום שנפל וכו', אבל יש בנמצא ענין כזה שנתהפך הכל לטובה, פי לגדלתו אין חקר. ואפלו בשנופלים מאד חס ושלום, וכל אחד נפל למקום שנפל רחמנא לצלן, אף על פי כן יחזק את עצמו ואל ייאש עצמו לעולם, פי גדלתו יתברך שגבה מאד, למעלה מהתורה, ששם יכול הכל להתתקן וכו', פי תשובה גבוה למעלה מהתורה, על כן אין שום יאוש בעולם, פי אם יזכה יהיו נעשין מעוונותיו ענין אחר לגמרי, וכמו שאמרו חז"ל (יומא נו): שנתהפכין העוונות לזכיות. ויש בענין זה סתרי נסתרות, רק הכלל שמכל הנפילות והירידות שבעולם רחמנא לצלן יכולים לשוב אליו יתברך בנקל, פי לגדלתו אין חקר, ויש ענין שנתהפך הכל לטובה". שאל מוהרנ"ת את רבנו: "אבל איך זוכין לזה? והשיב לו רבנו הקדוש: "כולין לבוא לזה, ובלבד שלא יתיאשו עצמן מן הצעקה ומתפלה ובקשה, רק לעסק בצעקה ותפלה ותחנון וכו'" – "אבי מע איז זיך ניט מיאש פון שרייען; מע שרייט, מע בעט", ולא יתיגע לעולם, עד שיבוא לזה, לעלות וכו', פי עקר התשובה היא צעקה וזעקה להשם יתברך, ושלא יהיה מיאש עצמו מלצעק ולזעק אל ה' ברחמים ותחנונים ולהתחנן ולהתפלל אליו יתברך תמיד, ועל ידי זה יתהפך הכל לטובה".

עוד עיי"ש ח"א באות תקצח אריכות בענין זה מאות ב' עד אות ה'

גרסת רבי נפתלי תלמיד רבנו לטוף שיחה ג'

גם הפליג מאד בגדל מעלת התשובה, ואפלו בשנופלים מאד חס ושלום למקום שנופלים, אף על פי כן אסור ליאש עצמו, פי עקר התורה הוא שהשם יתברך הזוהר לעשות אלו המצוות ושלא לעשות עברות חס ושלום, ובשעוברין חס ושלום אינה עברה – אזי מועיל תשובה, ותשובה היא בחינה שהיא גבוה למעלה מן פגם העברה. ואי אפשר לבאר ענין זה, פי הוא דברי נסתרות, רק והכלל שמכל הנפילות והירידות שבעולם רחמנא לצלן יכולים לחזור אליו יתברך, פי לגדלתו אין וחקר; רק שלא יהיה מיאש עצמו מלצעק אל ה' ולהתחנן ולהתפלל אליו יתברך תמיד: (חיי מוהר"ן כתב יד רבי נפתלי)

עיינ עוד שישי"ק חדש ח"ג אות תתכב

עד כאן השיחות

לקוטי הלכות

בענין תכלית הידיעה שלא נדע

או"ח נפילת אפים הלכה ד' אות טו – פי אי אפשר להשיג שום השגה אמיתית בהשגת אלקותו יתברך, פי אם בשזוכה לקבל ולהמשיך כח המסדר והמישב, שנמשך מבחינת 'בתר', שהוא בחינת המונע והמעכב את המוחין, שעל ידי זה עקר השגת אור האין סוף בבחינת 'מטי ולא מטי', שעל ידי זה נעשין התשעה היכלין הנ"ל כנ"ל. וזה הכח של המסדר והמישב אין זוכין פי אם על ידי עשיה ועובדא דיקא, דהיינו על ידי עשיית המצוות בשמחה כנ"ל, ואז דיקא זוכה להשיג אור האין סוף על ידי הרדיפה והמעכב דיקא, בבחינת 'מטי ולא מטי' כנ"ל, שזהו בחינת 'תכלית הידיעה אשר לא נדע'. וזה התכלית אין מי שזוכה פי אם הצדיקים הגדולים במעלה מאד, פי אף על פי שהכל אומרים ש'תכלית הידיעה אשר לא נדע', אבל אין מי שידע פרוש דבר זה בשלמות פי אם מי שאוחז בזה, דהיינו שזוכה לזה על ידי מעשיו הטובים, כאשר הבנתי מפי רבנו ז"ל, כמבאר בשירותיו הקדושים (שיחות הר"ן סימן ג; חיי מוהר"ן סימנים רפב רפג). ואז בשזוכה לזה, אז הידיעה והעדר הידיעה הכל אחד, פי על ידי שניהם דיקא נגמר הידיעה וההשגה, פי שניהם אחד, בבחינת: 'תכלית הידיעה אשר לא נדע', שה'לא נדע' בעצמו שהוא העדר הידיעה, הוא בעצמו הידיעה. ובאמת אין מי שיבין ענין זה בשלמות פי אם הזוכין לזה, אשרי להם. פי הידיעה והעדר הידיעה הם בחינת הרדיפה והמעכב, שבאמת שניהם אחד, פי על ידי שניהם דיקא נמשך ההשגה בבחינת 'מטי ולא מטי', ועל כן באמת ההשגה הזאת הוא בחינת השגת התשעה היכלין הנ"ל, דלית מאן דקיימא בהו ולא מתדבקין ולא ידיעין וכו' (זהר נח דף סה.). שזהו בחינת 'תכלית הידיעה אשר לא נדע' כנ"ל.

או"ח ראש חודש הלכה ז' אות כב – פי עקר התשובה על ידי שמכניסין שאין יודעין כלל, רק מתחזקים בכח הצדיקים שידיעו מה שידיעו והשיגו מה שהשיגו עד שהגיעו באמת לתכלית הידיעה דלא נדע. לא כמו הרבה שנדמה להם שיודעים חכמות ואומרים גם כן 'תכלית הידיעה דלא נדע', ואינם שמים אל לבם שעדין לא התחילו לידע כלל, פי רק החכמים הצדיקים הגדולים הגיעו באמת לתכלית הידיעה דלא נדע, וגם הם השיגו בכל פעם התכלית הזו דלא נדע יותר ויותר וכו', כמו שכתוב אצלנו כמה שיחות נוראות בזה (שיחות הר"ן סימן ג. וחיי מוהר"ן סימן סו ורפב).

קושיות

א. הפליג מאד בגדלת הבורא יתברך שמו – צ"ע מה רוצה להשמיע לנו הרי פשיטא שאין חקר לגדולתו. נראה שזה המשך לשיחה א' שרוד המלך אמר אני ידעתי כי גדול ה' וכו'. וכאן רבנו אומר זאת על עצמו, ונראה כוונת רבנו לתת לנו הרגשה בזה כל אחד כפום מה דמשער לביה. כי מרוב הסתרה אנו צריכים להתאמץ להרגיש עד כמה הוא "נמצא מאד" /ג/, וכמו שהוא אין סוף כלפי חוץ העולם הוא גם אין סוף כלפי פנים העולם, שאוחז ומקיים ונמצא בכל

חלק וחלקיק הקטן ביותר¹ ונשאר אין סוף כמו שהיה לפני בריאת העולם. וראה תורה יז¹ שהצדיק מגלה בכל פרט בבריאה את רצונו ית' מדוע נברא באופן זה הכל בשביל ההתפארות שלו מישראל ועי"ז מגלה יראה ואהבה. ויש לצדיק תענוג נפלא מהגילויים² האלה מעין עולם הבא בעולם הזה.

ב. **שָׁאֲפוּ בְּשִׂמְיָעֵין לְהַתְּכַלִּית שֶׁל הַיְדִיעָה דְּהֵינּוּ "לא נדע", אֲף־עַל־פִּי־כֵן עֲדִין אֵין זֶה הַתְּכַלִּית. פִּי זֶה הַתְּכַלִּית הוּא רַק בְּאוֹתָהּ הַיְדִיעָה, אֲבָל בְּהַיְדִיעָה הַגְּבוּהָ מִמֶּנָּה עֲדִין לֹא הַתְּחִיל בָּהּ כְּלָל.** – צ"ע הרי כל מה שלמעלה מהשגתי הוא הלא נדע שלי ואיזה מדרגות יש בלא נדע. נראה כוונתו שביחס למה שרבנו משיג, דהיינו הרבה מדרגות למעלה מהשגתינו. ורוצה לומר לנו אתם לא יודעים מה ועד כמה אתם לא יודעים. ודמי לעומד בבקעה שרואה רק את הסובב הקרוב אליו. ואילו העומד בהר רואה סובב אותו במרחק עצום הרבה יותר, ואע"פ שגם הוא יש סוף למה שרואה, אבל אומר לזה שבבקעה אתה לא יודע עד כמה אתה לא רואה, כי אני רואה הרבה יותר ממך ועדיין אני רואה כלום ממה שיש באמת מעבר לאופק. וכעין זה ראה בלק"ה¹ שצדיקים הם לפני מן המלאכים והיכן שלהמלאכים היא סוף השגתם ושואלים איה מקום כבודו? מראה להם הצדיק שגם שם מלא כל הארץ כבודו.

¹ **בידוע שאטום** שהוא החלקיק הקטן ביותר של כל חומר, מורכב מחלקים קטנים אחד במרכזו והאחרים סובבים אותו במרחק שהוא יותר גדול מהם ביחד, ולבד ממה שבאמת האין גדול מהיש גם אין שום הסבר מה מחזיק אותם להיות סובבים את המרכז שהרי החק הטבעי הוא שסיבוב הוא סיבה להתרחק מהמרכז. נמצא שהוא ית' "נמצא מאד" בכל חלקיק, ואוחז ומסבב ומדמה לנו את האין ליש.

² **תורה יז אות א –** כי הצדיק מבקש ומחפש תמיד לגלות הרצונות של השם יתברך. כי יש בכל דבר רצון השם יתברך, הן בכלל הבריאה, דהיינו מה שהשם יתברך רצה לברא את העולם בכלל, וכן בפרטי הבריאה, בכל דבר ודבר בפרט, יש רצון השם יתברך, דהיינו מה שהשם יתברך רצה שזה הדבר יהיה כך: בתמונה הזאת ובכח הזה ובטבע הזאת, ודבר אחר יש לו תמונה אחרת וכח אחר וטבע והנהגה אחרת. והצדיק מחפש ומבקש תמיד אחר אלו הרצונות, להשיג ולידע רצון השם יתברך בכל דבר, כגון: מפני מה היה רצון השם יתברך שהארי יהיה לו כח וגבורה כזו, ובזו התמונה, ובזאת הטבע והנהגה שיש לארי; ולהפך, יתוש קטן הוא חלש כח מאד, ויש לו טבע ותמונה והנהגה אחרת. וכן בפרטי פרטיות, כגון בהאריה בעצמו: מפני מה זה האיבר של האריה צורתו כך, ויש לו כח וטבע כזאת, ואיבר אחר יש לו צורה אחרת וכח וטבע והנהגה אחרת. וכן בשאר כל הברואים שבעולם – דומם, צומח, חי, מדבר – שבכלם יש שנויים רבים לאין מספר בין כל אחד לחברו, וכן בכל אחד ואחד בעצמו יש בו שנויים רבים בפרטי פרטיות בין כל איבר ואיבר, וכיוצא בזה בעשבים ואילנות ושאר פרטי הבריאה, שבכלם יש שנויים רבים מאד בתמונותיהם ובכוחותיהם והנהגותיהם; והכל היה מחמת רצון הבורא יתברך שמו, שרצה שזה יהיה כך וזה כך. והצדיק מחפש תמיד אחר אלו הרצונות, ומשיג ומוצא אותם על ידי ההתפארות שמוצא בישראל בכלל ובפרט ובפרטי פרטיות. בכל איבר ותנועה של כל אחד ואחד מישראל כנ"ל, על ידי זה יודע ומשיג כל הרצונות של השם יתברך שהיה לו בכל הבריאה, בכלל ובפרט ובפרטי פרטיות, בכל איבר ותנועה של כל הרצונות של כל הבריאה, הכל היה בשביל ההתפארות של ישראל כנ"ל, וכל דבר ודבר נברא ברצונו, בזה הכח ובוזה הטבע והנהגה, כפי ההתפארות שיש בכל אחד מישראל. נמצא, כשיודע ומוצא ההתפארות שיש בישראל, בכלל ובפרט ובפרטי פרטיות, יודע כל הרצונות שיש בכלל הבריאה ובפרטי הבריאה ובפרטי פרטיות. (כי ההתפארות שהשם יתברך מתפאר בישראל הוא שיש הבריאה, הינו: כלליות ההתפארות של כלליות ישראל, מה שהשם יתברך מתפאר עם כלל ישראל, זהו שרש כלליות כל הבריאה בכלל; וכן פרטיות ההתפארות, מה שהשם יתברך מתפאר עם כל אחד מישראל בפרטיות, זהו שרש של אותו דבר הפרטי של הבריאה, שנברא בשביל זה ההתפארות; וכן בפרטי פרטיות, שההתפארות שהשם יתברך מקבל בפרטי פרטיות מכל איבר ותנועה של כל אחד מישראל, זהו שרש של פרטי פרטיות של הבריאה, דהיינו של כל איבר ואיבר בפרטי פרטיות של כל נברא ונברא. והכלל, כי עקר הבריאה היה בשביל ההתפארות שיתפאר עם ישראל, וזה ההתפארות הוא השרש והחיות של כל הבריאה בכלליות ובפרטי פרטיות, כי כל הרצונות של השם יתברך בבריאת עולמו, בכלל ובפרט ובפרטי פרטיות, היה כפי ההתפארות שמקבל מישראל בכלל ובפרט ובפרטי פרטיות. כי כלליות הבריאה נבראת בזאת התמונה ובוזה הסדר והנהגה שיש לכלליות הבריאה, כפי כלליות ההתפארות שמקבל מכלל ישראל; וכן כל דבר בפרט נברא בזה התמונה ובוזה הטבע, כפי פרטיות ההתפארות שמקבל מכל אחד מישראל בפרט וכן בפרטי פרטיות כנ"ל. ועל כן הצדיק, על ידי שמוצא ההתפארות שהשם יתברך מקבל מישראל תמיד, בכלל ובפרט ובפרטי פרטיות, על ידי זה הוא יודע טעם כל הרצונות שהיה להשם יתברך בכל הבריאה, בכלל ובפרט וכו', כי כל הרצונות של הבריאה בכלל וכו' היה כפי ההתפארות שיקבל מישראל בכלל וכו' כנ"ל. והבן הדברים היטב, כי הם דברים עמוקים מאד, ומחס תוכל להבין גדלת הבורא יתברך וגדלת ישראל וגדלת הצדיקים אמתיים, איך הם מסתכלים בעולם, שיודעים בכל עשב ועשב וכן בכל נברא שבעולם טעם תמונתו וכחו והנהגתו בפרטי פרטיות, וכנוכר לעיל – על כן הארכתי לחזר הדברים. עכ"ל.

³ **ראה שיש"ק ח"א אות תקכו –**

¹ **לקוטי הלכות נטילת ידים לסעודה** ובציעת הפת הלכה ו' אות עח – וזהו בחינת החלוק שבין השגת 'מה' של הצדיק בחינת משה לבין השגת 'מה' של המלאכים דרי מעלה, שהצדיק צריך להאיר בהם בחינת 'מה' שעדיין אין יודעים כלום. והדבר קשה לכאורה, הלא גם קדם שבא הצדיק והאיר בהם היו אומרים תמיד 'איה מקום כבודו', כמו שאומרים: 'משרתיו שואלים זה לזה איה וכו'. וכמו שמוכח זה בהתורה כנ"ל. ואם כן, מה זה שהצדיק מאיר בהם ומודיע להם שעדיין אינם יודעים בידעתו יתברך שזהו בחינת 'מה' הלא גם מתחלה הודו בעצמם שאינם יודעים ואמרו 'איה וכו'. שהוא בחינת 'מה' כנ"ל. אף החלוק הוא על פי הנ"ל, כי המלאך נקרא 'עומד' – שאינו יכול לעלות מדרגא לדרגא, כמוכח. אבל האדם הפעל בחירה בשזוכה לעמוד בנסיון בזה העולם שנעשה צדיק – יכול לעלות מדרגא לדרגא. עד שיכול לבוא להשגות גדולות ועצומות. כי זוכה בכל פעם להשיג המקיפין שלא היה משיג מתחלה, שזהו בחינת שממשיך מבחינת 'איה' לבחינת 'מלא' וכו' כנ"ל, עד שיכול להאיר בדרעי מעלה ודרעי מטה ביותר ויותר, כי בכל פעם שהוא משיג מקיפים גבוהים ביותר ויותר, הוא מאיר בכל פעם בדרעי מטה יותר ויותר. שאפלו הנפולים והירודים מאד שלא היה יכול בתחלה להאיר בהם ולהודיעם כי עדיין ה' אתם וכו', עתה על ידי השגתו המקיפין יותר הוא מאיר גם בהם כי ה' אתם גם עתה כי 'מלא כל הארץ כבודו'. וכן מאיר בהדרעי מעלה יותר, שמאיר בהם בחינת 'מה חמית' שהוא בחינת 'איה', הינו שמאיר להם ומודיע להם שעדיין אינם יודעים כלום. הינו פי בתחלה היו סבורים שיודעים איזה ידיעה, רק שלמעלה מידעתם אי אפשר להשיג, על כן הם שואלים 'איה וכו' שזהו בחינת (יחזקאל א. יד): "והחיות רצוא ושוב", שפרש רש"י: שמתנשאים בכל פעם להסתכל למעלה מהרקיע אשר על ראשם ושבים וחוזרים תכף מאימת הבורא יתברך וכו', אבל הצדיק מודיע להם, שמה שנעלם מהם ונדרמה להם ששם מסתמית ידיעת הבורא, ולמעלה מזה הוא בחינת 'איה' שאי אפשר להשיג – זאת ההעלמה הוא יודע היטב, כי הוא יודע היטב מה שנעלם מהם ויודע עוד יותר ויותר, רק הוא יודע שאי אפשר להשיג, דהיינו שאפלו בעצם נוראות השגתו, עדיין יש מקיפים גבוהים יותר שאי אפשר להשיג, כי תכלית הידיעה אשר לא נדע וכו'. נמצא, שמוודיע להם לכל הדרעי מעלה שאינם יודעים כלום, דהיינו שגם מה שהוא יודע – הם אינם יודעים. וכן

ג. מה פירוש תכלית הידיעה שלא נדע? הרי באנו לעולם כדי לדעת אותו! ואיך אפשר לומר שהתכלית היא שלא נדע אותו. נראה כמאמר החכם¹⁰ אילו ידעתי הייתי, וראה תורה פג תנינא¹¹ שתכלית הידיעה שלא נדע הוא

מודיע להם בכל פעם, שזהו בעצמו בחינת עולם הבא שאמרו רבותינו ז"ל (ירושלמי שבת ו, ט): 'עתידין צדיקים שיהיה מחצתן לפני מלאכי השרת, והמלאכים ישאלו אותם מה פעל אל', כמובא מאמר זה שם, הינו שהמלאכים ידעו אז שאינם יודעים מה שהצדיקים יודעים, כי הידיעות שהצדיק ממשיך מבחינת 'איה' לבחינת 'מלא' ממקיף לפנים, אצלם הוא בהעלם, והצדיק צריך להודיע להם כל זה. וכן בכל פעם. וזהו בעצמו בחינת 'מה פעל אל'. 'מה' בחינת 'איה', בחינת העלמה. 'פעל' בחינת פעלה ובריאה, בחינת 'מלא'. והצדיקים ידעו 'מה פעל אל' שהוא בחינת שממשיך בכל פעם מבחינת אין ליש מ'מה' ל'מלא', ממקיף לפנים, והמלאכים ישאלו בכל פעם זאת מהצדיקים שיודיעו להם כל זה וכו':

שם אות עט. וזהו ענין מה ששמעתי ממנו ז"ל (שיחות הר"ן רכה), כי יש שנדמה להם שמסתיימת ידיעתו יתברך אחר עולם הגלגלים, ויש שיודעים שיש עולמות גבוהים יותר, אבל אחר כך מסתיימת ידיעתם, ונדמה להם שלמעלה מזה הוא בחינת תכלית הידיעה אשר לא נדע. אבל באמת "גבה מעל גבה שומר" וכו' (קהלת ה, ז), כי יש צדיק שיודע כל אלו הידיעות שנדמה להם שאי אפשר לידע אותם, אבל האינו יודע שלו, בחינת תכלית הידיעה אשר לא נדע שלו – זה עמק ונורא ונשגב מאד וכו', כי אצל המחקרים מסתיימת הידיעה אצל הגלגלים, שלמעלה מהם אינם יכולים לרבר כלל, ואפלו עד הגלגלים הם תועים ונבוכים רב הדברים, אבל למעלה משם נדמה להם שהוא פלו רוחניות אלקות, והוא בחינת תכלית הידיעה אצלם, שלפי דעתם זהו בחינת תכלית הידיעה אשר לא נדע. אבל הצדיקים המקבלים האמתיים, כל ידיעתם מתחיל משם ולמעלה, דהיינו מעולם הגלגלים שהם הרקיעים ולמעלה, כי אמר, שבמקום שמסתיימת חכמת המחקרים לגמרי, משם מתחיל ידיעת הקבלה האמתית. אבל אמר, שגם המקבלים הגדולים שגלו השגות עצומות גם בעולם האצילות ולמעלה בשרשי האצילות וכו', גם שם יכולין לעלות ממעלה למעלה וכו'. ועל פן אף על פי שכל החכמים ואפלו המחקרים מודים שתכלית הידיעה הוא אשר לא נדע, אבל 'לא כל אפין שוין', כי רבם אינם יודעים כלל מה שאינם יודעים, והם בבחינת אינו יודע שאינו יודע יותר ויותר, כמובן למשכיל מדברינו הנ"ל. ועין עוד במקומות אחרים משיחות פאלו (חיי מוהר"ן סימן רפג). ומהם תוכל להתבונן ותעמד מרעיד מאימת הבורא יתברך.

1 תורה לג אות ד' – כי המדות הם צמצומים לאלקותו, כדי שנוכל להשיג אותו על-ידי מדותיו, כמו שכתוב בזהר הקדוש (פ' בא דף מב): בגין דישתמודעין לה; כי בלא מדותיו אי אפשר להשיג אותו. ומחמת האהבה שאהב את ישראל, ורצה שידבק בו ויאהבו אותו עמו מזה העולם הגשמי, הליבש את אלקותו במדות התורה. וזה בחינת של תרי"ג מצוות, כי השם יתברך שער בדעתו שעל ידי המצוה הזאת נוכל להשיג אותו, ועל ידי זה צמצם את אלקותו דוקא באלו התרי"ג מצוות.

תורה לז אות א כי עקר הבריאה היא בגין דישתמודעין לה (וזהר בא דף מב), כמו שכתוב (ישעיהו מ"ג): לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו:

לק"ה השכמת הבקר ד' ב' – ועל פן צריכין להתגבר מאד לעמוד בבקר השכם כדי לעסוק בתורה ועבודה כדי שיגדל ויעלה ויעורר בחינת השחר הנ"ל, בחינת חכמה ותאיה הנ"ל, בבחינת (תהלים נ"ז) עורה כבודי וכו' אעירה שחר. כדי שיזכה לבחינת השגת אלקות להפיר אותו יתברך אשר לכה נוצרנו, פי כל אדם מוכרח שיבא לזה, פי רק בשביל זה בא לעולם. וכל העולמות נבראו רק בשביל זה בגין דישתמודעין לה:

ענין תורה ב' תנינא שזה ע"י התורה שמודה לו ית' תמיד. עי"ש **אות וא** ימי חנכה הם ימי הודאה, כמו שכתוב: וקבעו שמונת ימי חנכה אלו להודות ולהלל וכו'. וימי הודאה זה בחינת שעשוע עולם הבא, כי זה עקר שעשוע עולם הבא להודות ולהלל לשמו הגדול יתברך ולהפיר אותו יתברך, שעל ידי זה סמוכים וקרובים אליו יתברך, פי כל מה שיודעין ומפירין אותו יתברך ביותר, סמוכים אליו ביותר, פי שאר כל הדברים יתבטלו לעתיד בלם, בבחינת: 'כל הקרנות בטלין, חוץ מקרבן תודה' (מדרש רבה, צו פרשה ט, אמור פרשה כו, עין שם), שלא ישאר לעתיד, רק בחינת תודה והודאה, להודות ולהלל ולדעת אותו יתברך, כמו שכתוב (ישעיה י"א): "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", שזה כל שעשוע עולם הבא: **שם אות ובו** ובחינת תודה, שהוא שעשוע עולם הבא, זה בחינת הלכות, פי ההלכות שזוכין ללמד, מפרט מי שזוכה לחדש בהם, זה בחינת שעשוע עולם הבא. בבחינת (נדה עג): 'כל השונה הלכות בכל יום, מניחם לו שהוא בן העולם הבא'. פי בשנתחדש הלכה, נתחדש שכל וידיעה, והדעת הוא עקר שעשוע עולם הבא כנ"ל:

11 ראה ספר העיקרים (לרבי יוסף אלבו) – מאמר שני סוף פרק ל' – וזוה נשער בגודל השמחה והערבות שיש אצלו ית' בהשגת עצמותו שיש בו שלמות בלתי (ובעליו) תכלית וכל אחד מהם נצחי בלתי בעל תכלית בחשיבות וע"כ אי אפשר שישג עצמותו שום נמצא זולתו כמו שאמר החכם כששאלו אותו אם היה יודע מהות האל, והשיב אלו ידעתי הייתי, כלומר אין מי שישג עצמותו, אלא הוא יתברך עם היות מציאותו נגלית מצד מעשיו תכלית ההגלות ישתבח מי שנצחנו בשלמותו ונעלם ממנו חוץ הראותו כמו שיעלם מחלושי הראות השגת אור השמש ונעמיתו וחסרון השגתם לא יורה על העדר מציאותו ותכלית מה שנשיג ממנו יתברך שאי אפשר להשיגו כמאמר החכם תכלית מה שנדע כך שלא נדעך:

דרשות הר"ן – באמצע הדרוש הרביעי – ואחר שהודה לו הש"י זה, היה מתחייב שישב משה לשאלתו הראשונה שיוודעו דרכיו, כדי שיהיה רצוי בהם להתפלל על ישראל אם יחטאו. כי אם לא כך ישוב חשש הש"י למקומו, והיה יותר טוב לישראל שיפרד הש"י מהם, ולפיכך חזר לשאלתו הראשונה, אלא ששאל אותה בענין יותר רחב מפני (שראה) שהיה עת רצון. ואמר, הראני נא את כבודך. ולא כוון בזה משה להשיג אמתת עצמות הש"י כמות שהיא, כי חלילה לו למשה שיבקש זה. כי כבר באו מופתים גמורים שאין עצמותו גלויה אלא לעצמותו, והוא מן הנמנע חילוף זה. וכבר נשאל אחד מן החכמים מהו הבורא, והשיב, אלו ידעתי הייתי, אבל ממה שהשיבו הש"י ואמר כי לא יראני האדם וחי, נראה שהיתה שאלתו של משה שישגנו עורנו מחובר בגוף ונפש כמו שתשיגנו הנפש אחרי הפרדה ומהגוף, ושלא ימנעו הגוף בדבר מה. והש"י השיבו שזה בלתי אפשר, ואמר כי לא יראני האדם וחי. וזהו דעת רז"ל שאמרו בחייהם אין רואין אותו אבל רואים אותו במיתתם.

ענין תורה כא אות יא – ועקר החיים נצחיים יהיה לעתיד מחמת הדעת, שיירבה הדעת, שיידעו הכל את ה', ועל ידי הדעת יכללו באחדותו, ואז יהיו חיים נצחיים כמותו, פי על ידי הידיעה נכללים בו, כמאמר החכם: 'אלו ידעתי, הייתי'. ועקר הידיעה יהיה לעתיד, כמו שכתוב (שם י"א): "כי מלאה הארץ דעה", ומחמת הדעת לא יחסר כל טוב, ויהיה פלו טוב, כמאמר חז"ל (פסחים נ): 'אטו האידינא לאו אקוד הוא? ותרוצו: לעתיד פלו הטוב והמטיב':

מאמר שלמה המלך אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, שפירושו, שזה בעצמו החכמה מה שאני יודע שהשגתו רחוקה ממני. וזה קמ"ל רבנו דלא דמי מי שלא התחיל לדעת אותו ולמי שידוע הרבה, כי מי שלמד זוכה להכיר פעולותיו ודרכיו וכו' יש לו הרבה יותר הרגשה במה שלא יודע, ממי שלא למד הרבה. וכנ"ל בתורה יז שמתבטא ביראה ואהבה.

ד. גם הפליג מאד בגדל מעלת התשובה. – צ"ע מזה הקשר לגדולתו ית' הנ"ל. אולי עפ"י הידוע שמדת החסד נקראת גדולה, ולפ"ז מזה שהפליג בגדולתו ית', הכוונה למדת חסדו, שגם בה יש בחי' תכלית הידיעה שלא נדע, כי אין סוף לרחמיו, ועיקר רחמנותו ית' היא שברא תשובה, ובחי' תכלית הידיעה שלא נדע שיש לנו בהשגת חכמת הקב"ה היא גם תכלית הידיעה שיש בהשגת רחמנותו שעל ידי התשובה. וכל צדיק שמושיג יותר בלא נדע משיג גם יותר בגודל רחמנותו ית'.

ה. מצד החכמה והנבואה החוטא ימות/ו ואפילו מצד התורה שהיא אחד עם הקב"ה (זוהר ויקרא עג) החוטא שוגג יביא קרבן ויתכפר, אבל רק הקב"ה בעצמו אמר שאפילו מזיד, בהרהור תשובה כבר נקרא צדיק גמור/א. כי ברא תשובה שהיא עיקר מדת חסדו הנפלאה, כדי לגלות מדת טובו ורחמנותו שזה היה עיקר סיבת הבריאה כמבואר בתחילת תורה סד/י"ב עפ"י עץ חיים/י"ב. הביאור בזה נ"ל כי התשובה סותרת את

כוזרי חלק חמישי אות כא – וזהו ההפך בין מה שנעשה על ידי משה ובין מה שעשו החרטמים בלטיהם, אשר אם היו מחפשים עליהם היו מוצאים התחבולה, כמו שאמר ירמיה: "הכל המה מעשה תעתעים בעת פקדתם יאבדו", רצונו לומר: אם תפקדם ותחפש עליהם יהיו לאפס. והענין האלהי כל אשר תחפש עליו תמצאהו כהרב הנקי, וכאשר נגיע אל המדרגה הזאת נאמר כי יש שם בלי ספק ענין שאיננו גשמי מנהיג בלל הגשמיים, ודעותינו נלאות מחקר עליו, אם פן נבחנו בפעליו יתברר ונעמד מספר עצמו, כי אלו היינו משיגים אמתו היה זה חסרון בו.

ט תורה פג תנינא – וקדשת שבת זה פחינת תכלית הידיעה, ותכלית הידיעה שלא נדע. ובשביל זה שבת נקרא תכלית שמים וארץ, ותכלית זה פחינת (קהלת ז"ב:ג): אמרתי אחכמה, והיא רחקה ממני, הינו זה עקר החכמה – שישביל שרוק ממנו החכמה: ותכלית הזה הוא עקר המקום, הינו פחינת מקומו של עולם, שזה התכלית הוא המקיף את כל העולם שנברא בחכמה, כמו שכתוב (תהילים ק"ד:ב): בלם בחכמה עשית.

י ילקוט שמעוני יחזקאל פרק יח רמוז שנח – הנפש החוטאת היא תמות, שאלו לחכמה חוטא מהו ענשו א"ל (משלי יג כא) חטאים תרדף רעה, שאלו לנבואה חוטא מהו ענשו, א"ל (יחזקאל יח ד') הנפש החוטאת היא תמות, שאלו לתורה חוטא מהו ענשו א"ל יביא אשם ויתכפר לו. שאלו להקב"ה חוטא מהו ענשו א"ל יעשה תשובה ויתכפר לו ה"ד טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך.

יא צ"ע כי שאלו לחכמה היא חכמת שלמה. והרי היה גם נביא. ושאלו לנבואה היא נבואת יחזקאל, שהיו נביאים גדולים ממנו. ושאלו לתורה צ"ע הרי היא חכמת הקב"ה ואחד עמו ומדוע לא אמרה כמוהו. ועוד הרי בתורה כתוב ויתוודו את עוונם הרי שגם דעת תורה שיש תשובה. וצ"ע הרי התורה היא נבואת משה רבנו ומדוע בחר המדרש בנבואת יחזקאל דווקא.

יב כמבואר בקדושין מט: – התקדשי לי ..... על מנת שאני צדיק – אפילו רשע גמור – מקודשת, שמה הרהר תשובה בדתו. ועי"ש מראית העין (לחיד"א) – על מנת שאני צדיק אפילו רשע גמור מקודשת שמה הרהר תשובה. לכאורה יש להעיר דאם הוא רשע גמור על הרוב עבר על כריתות ומיתות ב"ד ולא מהניא תשובה ויום הכפורים עד אשר יבואו עליו יסורין ואיך קאמר דמקודשת שמה הרהר תשובה אפילו שידענו שהתורה בחר"ט אנוש חרטה גמורה לא סגי עד דאיכא יסורין. וי"ל דמוכח בירושלמי דגם על כריתות ומיתות ב"ד כשהכיר בחטאו והרהר תשובה והצדיק עליו את הדין התחילה הכפרה אך גמר הכפרה לא הוי עד שיבואו עליו יסורין וכ"כ הרב פרי חדש ז"ל במים חיים בהגהות הרמב"ם ה' תשובה. וא"כ מעת אשר הרהר בתשובה הרי זה צדיק גמור אלא שעדיין לא נגמרה הכפרה עד שיבואו עליו יסורין: ורבינו ירוחם נתיב כ"ב ח"ד כתב דיש מפרשים דאם הוא רשע לבריות כגון גולן וכיוצא אינו צדיק עד שישב הגולה ויש מפרשים כיון שהרהר להשיב נקרא צדיק ע"ש ומסתמות כל הפוסקים נראה כ"מ בתרא. ועמ"ש בקונטרס טוב עין סימן ו' דף י"א ע"ב:

יג תורה סד אות א – פי השם יתברך מחמת רחמנותו ברא את העולם, פי רצה לגלות רחמנותו, ואם לא היה בריאת העולם על מי היה מרצה רחמנותו. ועל כן ברא את כל הבריאה מתחלת האצילות, עד סוף נקדת המרכיב של עולם הגשמי, כדי להראות רחמנותו. וכאשר רצה השם יתברך לברא את העולם, לא היה מקום לבראו, מחמת שהיה הכל אין סוף, על-כן צמצם את האור לצדדיו, ועל ידי הצמצום היה נעשה חלל הפנוי, ובתוך החלל הפנוי הזה, נתהוו כל הימים והמדות, שהם בריאת העולם (כמ"ש בעץ חיים בתחלתו).

יד מבוא שערים (להאריך) – שער ראשון חלק א פרק א – כיון שהכל אור א' בהשואה לא היה בו שום שם או כינוי כי השם מורה על דבר קצוב ומיוחד להכיר הפרש שבין ספירה זו לחברתה אמנם כיון שהכל אור אחד לא היה שייך בו שם או כינוי או אות או נקודה ולא שום דמיון ותמונה כלל. וגם לא נוכל לכנותו בכינוי רחום או חנון כו' כי מכיון שלא היו נבראים על מי ניכר רחמנותו וכן בשאר (השינויים) והכינויים (נ"ל צמח) וזה נזכר בפרשת פנחס דף רנ"ז ע"ב וז"ל אוף הכי מרי עלמא קודם דברא עלמא ובריאן דיליה למאן אתקרי רחום וחנון או דיין כו' ע"ש. אמנם כאשר עלה ברצונו הפשוט להאציל העולמות להוציא כחותיו מן הכח אל הפועל כי איננו יכול להקרא מלך או רחום או דיין או חנון או דיין וכיוצא אלא לאחר בריאת העולם כמ"ש במבוא שערים או הוצרך תחלת הכל לברוא המקום והחלל הפנוי לשיאצל אח"כ העולמות תוך החלל ההוא כאדם הבונה בית חתנות לבנו ואח"כ מכניסו לתוכו ועושה לו חופה ובתחילה ברא ועשה המקום של כל העולמות כלם מראשית א"ק ע"ס עולם העשיה ואח"כ ברא עולמות עצמם. והנה אחר שהא"ס היה בתחילה ממלא מקום כל העולמות שברא אח"כ ולא היה או מקום פנוי הוצרך שא"ס בעצמו יצמצם מציאותו ואורו ויניח מקום פנוי להאציל בתוכו העולמות.

טו זוהר פנחס רע"מ דף רנו: פקודת תליסר, קריאת שמע, ואית למנדע, דאיהו אתקרי חכם בכל מיני חכמות, ומביין בכל מיני תבונות, וחסיד בכל מיני חסדים, וגבור בכל מיני גבורות, ויועץ בכל מיני עצות, וצדיק בכל מיני צדקות, ומלך בכל מיני מלכות, עד אין סוף עד (ס"א כתר) אין חקר: ובכל אליו דרגין, בחד אקרי רחמן, ובחד אקרי דיין, והכי בכמה דרגין עד אין סוף: (ושואל) אי הכי אם כן שאנו מייחסים דין ורחמים באין סוף, שנוי אית בין רחמן לדיין נמצא שיש שינוי בין רחמן לדיין, ולפי זה נמצא שהא"ס ב"ה משתנה ממדה אל מדה, ואין זה אחדות פשוטה, ומשיב אלא קודם דברא עלמא אלא קודם שברא האין סוף ב"ה את העולם, אתקרי הוא בכל אליו דרגין היה הוא נקרא בכל אלו המדרגות, כי כיון שהיה רוצה לברוא את העולם, בהכרח שהיה צריך להמשיך אל הנבראים הרחמים והדין, כדי שלא ימצאו בלי סדר ובלי הנהגה, אבל בו בעצמו אין בו שום שינוי, והכל הוא על שם בריין דהו עתידין

כוונת הבריאה שהיא כדי לגלות מדת טובו בדרך של שכר ועונש על הבחירה, להפקיע מנהמא דכסופא, שהנהגה זו מחייבת הנהגה של מדה כנגד מדה. שע"כ מצד חכמה תתאה ואפילו הנבואה החוטה ימות, ובמתן תורה התחדש תורת משה שיביא קרבן ויתכפר לו. וגם זה חדוש גדול בכח התשובה אבל רק לשוגג. והנה הקב"ה אומר יעשה תשובה ויתכפר לו, ואפילו בהרהור בלבד כנ"ל, וצ"ע הרי סותר את כל כוונת הבריאה. וצ"ל כי תשובה היא מסירות נפש שמודה ועוזב, ומשנה דרכו והקליפות לא בקל מניחות לו שעל כן צריך סיעתא דשמיא כמבואר במנחות כט:י"ז על כן עולה התשובה עד להנהגת הרחמים הגדולים למעלה מהנהגת העולם הרגילה, ואעפ"כ אינה מכפרת אלא את עוון המרד והקלקול שקלקל למעלה, אבל מה שקלקל בנפשו צריך עדיין הרבה מירוק ועמידה בנסיונות ושפיכות דמים של בזיונות כמבואר בתורה ו'. כדי להפשיט מעצמו את כל הבגדים הצואים שגרמו עוונותיו כמבואר בתורה יד. ועל זה אומר רבנו שהעיקר לא להתייאש ואז יש ענין שנתהפך הכל לטובה, וזדונות נעשים זכויות.

1. וְכַל אֶחָד נָפַל לְמָקוֹם שֶׁנִּפְלָה רְחֻמָּנָא לְצִלָּן, אִף־עַל־פִּי־כֵן אָסוּר לִיאֵשׁ עֲצָמוֹ. כִּי תִשׁוּבָה גְבוּהָ לְמַעְלָה מִן הַתּוֹרָה, – צ"ע הרי הקב"ה והתורה אחד (זוהר ויקרא עג) וכיצד יתכן שהתשובה גדולה יותר. וראה בתורה קה שיש לו ית' רחמים גדולים ורחמים פשוטים, דהיינו שהקב"ה מתגלה בשתי פנים, פנים קטנות של רחמים פשוטים, שבהם מנהיג את העולם מדה כנגד מדה והיא חכמת התורה שיש עונש על כל חטא עוון ופשע. ויש שכר על כל מעשה טוב. והיא חכמת התורה תתאה שבה מנהיג את העולם. אבל יש פנים הנקרא אריך אנפין, שהיא הנהגה לפני משורת הדין שהיא חכמת תורה עלאה/י"ז ומשם יש פתח תשובה לכל יהודי/י"ז ע"י שעוצר ומחליט לשוב, על זה אמרו חז"ל שתשובה מגעת עד כסא הכבוד ואזי מקבל סיעתא דשמיא מעולם התשובה שבבינה עלאה, שהיא למעלה ממדת המשפט של חכמה תתאה שהיא תפארת התורה שלנו. ומה שאמר שהתשובה למעלה מהתורה הכוונה לתורה הנהגת את העולם שהיא חכמה תתאה מדת המשפט שהיא מדת התפארת, כי התשובה למעלה ממנה מבינה עלאה שהיא כתר דועיר אנפין, דהיינו חכמה עלאה של אריך אנפין.

עד כאן ההקדמה

להקראות על שם הבריות שהיו עתידות להבראות, ר"ל מצד הנבראים שיבראו על ידו יש מאין, מתייחסים אלו השמות והכנויים אליו. דאי לא ברין דעלמא שאם לא היה ברצונו הפשוט לברוא בראים בעולם, אמאי אתקרי רחום דין למה הוא נקרא רחום ודין, אם אין על מי לרחם ואת מי לדון, אלא מוכרח לומר שנקרא כן על שם ברין דעתידין על שם הברואים העתידים להבראות, אבל בו בעצמו אין שום שיוני ח"ו, כי הפעולות אינם נמצאים בעצמותו, אלא ממה שנמצא ממנו אל זולתו.

י"ד מנחות דף כט: – ומפני מה נברא העולם הזה בה"י מפני שדומה לאבסדרה שכל הרוצה לצאת יצא ומ"ט תליא כרעיה דאי הדר בתשובה מעיילי ליה וליעיל בהך לא מסתייעא מילתא כדריש לקיש דאמר ריש לקיש מאי דכתיב (משלי ג-לד) אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן בא לטהר מסייעין אותו בא לטמא פותחין לו.

י"ט ראה תורה סא אות ו' – והתורה שהיא יוצאת מחכמה עלאה, פי אורייתא מחכמה עלאה נפקת (זוהר בשלח דף סב), ואין יכולה לקבל מחכמה עלאה, פי אם פשיש לה שלמות. ושלמות התורה, היא על-ידי תורה שבעל פה, פי תורה שבכתב אין לה שלמות, פי אם על-ידי תורה שבעל פה. ועל-פן על-ידי הספרים הנ"ל, שנתחדשים על-ידי המחלקת, בבחינת: וספר כתב איש ריבי, בבחינת: עשות ספרים הרבה אין קץ, על-ידי זה נשלם התורה. ואין התורה בבחינת (שמות כד): לוחות האבן – שמקבלת הארה מבחינת אבן שתיה. פי כל דבר שבעולם, יש לו צמצום אחר בכמות ואיכות, וכל הצמצומים שבעולם, כלם נרשמים באבן שתיה, שממנו השתת העולם, וכלם מקבלים ממנו, ושם המתקת כל הדינים, פי הוא בבחינת חכמה עלאה, בבחינת קדשי קדשים. פי השכל נקרא קדש, וכלם מקבלים ונכללים בבחינת קדשי קדשים, שהוא בבחינת חכמה עלאה, שכלול מכלם. ומשם המתקת כל הדינים, בפרטיות ובכלליות.

י"ט אע"פ שמצינו תשובה גם אצל הגויים כגון העיר ננוה, אבל עיקר התשובה היא לישראל. ויש מחלקים שגוי רק כששב בכל לבו ואילו ישראל מביא קרבן ושב אפילו לא בכל לבו (ראה ילקוט ראובני מטות אות מ' שבלעם ביקש לשוב ולא התקבלה תשובתו. אולי כי לא היה בכל לבו). ויש מחלקים (קובץ הערות כא כד) שבכל עברה יש מרד וקלקול וגוי לא מקלקל ותשובתו מתקן רק את המרד ואילו תשובת ישראל מתקן את המרד וגם את הקלקול כי עוקרת למפרע את החטא. וראה משחת שמן ח"ד אות יב (על בראשית יא לב) שמביא לזה ראייה מתרח, דכתיב באברהם אבינו (בראשית טו טו) "ואתה תבא אל אבותיך בשלום" ואמרו (ב"ר לד ד) מכאן שנתרח שב בתשובה (ראה רמב"ן ורש"י בראשית שם). ואעפ"כ פרש"י עה"פ (בראשית יא לב) "וימת תרח בחרן" כיון שהיה רשע נקרא מת וכדי שלא יאמרו שאברהם פגם בכבוד אב. נמצא שאע"פ ששב נקראת מת משמע שמת בתשובה ולא תיקנה תשובתו למפרע. דהיינו אפילו רק את המרד לא תיקן למפרע אלא מכאן ולהבא שיהיה לו חלק לעוה"ב. (צ"ע משמע מדבריו שגם את המרד לא מתקן למפרע וצ"ע כי הקובץ הערות רק כתב שכיון שלא מקלקל גם לא מתקן את הקלקול למפרע) אמנם עיין שם שיש סוברים שבגוי לא נתחדש תשובה כלל.

עיין חבצלת השרון לר' מרדכי קרליבך פ' בראשית (ג' כג) בנושא קושיית המנח"ח אם גוי שייך בתשובה שהקשה מאנשי נינוה. ששואל מדוע לא הואיל תשובת אדה"ר שלא ימות? ומבאר עפ"י מסילת ישרים שהתשובה חסד. והקשה קובץ הערות (אגרות ג) מקדושין מ: שהתורה על הראשונות מאבד מה שעשה מצד הדין, ותיריך שכל עבירה יש בה תיקון העולמות ומעשה המרד, ומעשה המרד נמוק מצד הדין, אבל שקלקול העולמות יחזור לתיקונו זה מצד החסד. אלא שמה שהעולם נפגם ע"י עברה של יהודי, זה התחדש במתן תורה, לכן חלק זה של תשובה אינה בגוי, כיון שלא מקלקל, אבל מועילה רק לבטל המרד. כדמצינו באנשי נינוה, אמנם זה רק בתשובה בכל לבו, ודווקא לפני גור דין, אבל אחרי גור דין לא שייך תשובה לגוי. ואדם הראשון כל נשמות ישראל היו כלולות בו היה העולם תלוי בו, ונתקלקל בחטאו, אבל כיון שהיה קודם מתן תורה, לא נתחדש עדיין תשובה המיוחדת לישראל שמתקנת את הפגם, לכן לא חזר לתיקונו בתשובה אלא מעשה המרד.

חבצלת השרון שם כתב שמה שמדת הדין אמרה החוטה ימות זה רק בישראל כיון שקלקל בעולמות. כוונתו למה שמבואר בירושלמי ששאלו לנבואה מה דינו של חוטה ואמרה (יחזקאל) הנפש החוטאת היא תמות. ושם שאלו להקב"ה ואמר יעשה תשובה. משמע שגם זה רק בישראל. וצ"ע הרי תשובה קדמה לעולם? וצ"ל שהכוונה לישראל שעלו במחשבה תחילה.

הפליג מאד בגדלת הבורא יתברך שמו, ואי אפשר לבאר זאת בכתב.

ואמר: פי לגדלת הבורא יתברך אין שעור, שאע"פ שהוא אחד פשוט הוא הכח הפועל את כל האין סוף פעולות המשתנות/י, פי נעשים דברים נוראים בעולם, נפלאים ונוראים מאד ושנויים וחדושים רבים ונפלאים/י, ואין יודעים כלל. הינו שעדין אין יודעים שום ידיעה כלל כלל לא. נראה ממה שנקט הבורא דייקא ולא כינוי אחר להקב"ה, שעיקר כוונתו לנפלאות הבריאה, אפילו הגשמיים, שכמה שאנו יודעים עדיין אין אנו יודעים כלל. וכידוע שכמה שהגויים חוקרים את הטבע וגילו המון נפלאות אעפ"כ מה שגילו הוא מעט מזעיר ממה שיש באמת.

מכאן נראה שעובר לדבר בעיקר על גדולת ה' ית'.

אע"פ שגם בטבע הבריאה אע"פ שיש לה סוף, כמעט אין סוף לחקר כי בכל חלקיק יש עוד עולם שלם של בריאה מקרוסקופית, ולכל חלקיק מלאך שמקיים ומנהיג אותו.

וגם מה שמובא/י^ט "פי תכלית הידיעה אשר לא נדע" [י/כא], הינו גם-כן אצל כל ידיעה וידיעה, הינו שאפלו פשמגיעין להתכלית של הידיעה/י^{כב} דהינו היכן שלגבינו הוא כבר לא

^י כמובאר בתורה ב תנינא אות ו' – וזה כנגד השכל האנושי, להבין זאת בשכל האנושי, שפעולות משתנות יהיו נמשכין מאחד הפשוט יתברך ויתעלה, פי בשכל האנושי אי אפשר להבין זאת. רק על ידי שבת שאנו זוכין, שנתן לנו השם יתברך מתנה גדולה, כמו שאמר רבותינו, זכרונם לברכה (שבת י'): 'מתנה טובה יש לי בבית גנוז ושבת שמה', על ידי זה נתגלה אחרות הפשוט. פי שבת מורה על אמונת היחוד, שאנו מאמינים, שכל הפעולות משתנות נמשכין מאחד הפשוט יתברך, שברא כלם בששת ימי החל ושבת בשבת. נמצא שעל ידי שבת נתגלה אחרות הפשוט יתברך.

נראה כוונתו ששבת מוכיח שדייקא השביתה מהעשיה היא שרש לכל העשיות כי דייקא מכח השבת נעשים ששת ימי עשיה בבחי' ה' הוא האלקים. ועל כן א"א לשכל אנושי להבין זאת כי א"א להבין בשכל אנושי שדייקא העדר עשיה הוא השרש לעשיה, וכיו"ב שהעורה שרש לחומר, וכיו"ב שו' מדות שרשן בג' ראשונות. וזה היחס בין מקיף לפנימי, דהיינו שאינו ביחס כלל אלא מהות אחרת כיחס רוחניות לגשמיות. זה נראה עומק כוונתו. ורומז לדברי האור החיים בראשית ב' ג' שביאור הפסוק שבעשת הדברות ששת ימים עשה ה' הוא כפשוטו שעשה רק ששה ימים ובכל שבת מתחדש נפש לששה ימים נוספים.

^י זו תוספת שהוסיף מוהר"ן בלקוטי עצות הנ"ל בשיחות.

^ט ראה תורה כד אות ח' – וכשעושה ומתקן את המישיב והמסדר, שהוא הפתר, פראוי, והמחזין רודפין להשיג האור אין-סוף, והפקת מעבב את השכל כדי לישב את השכל, ועל-ידי הרדיפה והמעבב, אזי מפה המחזין בהמישב והמסדר, ונעשין היכלין לאור אין-סוף. ואף-על-פי-כן לא ידע ולא אתידע, כמובא בזהר פרשת נח (דף סה): ומגו האי פריסא ברדיפה דהאי מחשבה, מטי ולא מטי. ופריסא, זה המסדר והמישב, שהוא בחינת פתר, שהוא פרוס בין הנאצלים לבין המאציל. ואתעבידו תשע היכלין, דלאו אנון נהורין, ולא רוחין, ולא נשמתין, ולית מאן דקימא בהו, ולא מתדבקין, ולא מתידעין. ודע, שזה תכלית הידיעה, פי תכלית הידיעה – דלא ידע. וזה בחינת (ישעיהו נ"ח:א): והשביע בצחצחות נפשך; פי אורות אלו, הם הצחצחות, שהם למעלה מהספירות, אשרי מי שזוכה שירדף מחשבתו להשיג השגות אלו, אף-על-פי שאין יכלת ביד השכל להשיג אותם, פי לא מתדבקין ולא ידעין; ותשעה היכלין אלו, נעשין על-ידי הבטישה, שמבטשין המחזין בפתר בשעת רדיפה. והמחזין הם תלת, וכל אחד כולל מתלת, כי נכללין בשעת רדיפה. ושלוש פעמים שלש, הם תשעה, וזהו תשעה היכלין:

ותורה ז' תנינא אות ו' – כי כל הזמן של כל העולם הזה בלו, מה שהיה ומה שיהיה, הוא כלו אין ואפס נגד יום אחד, ואפלו נגד רגע אחת של עולם הבא, שהוא יום שכלו ארך, ושם אין שום זמן, פי הוא בחינת למעלה מהזמן, רק סדר הזמנים שיש שם הם בחינת השגות של המקיפים. שיש מקיפים שהם בחינת ימים, ויש מקיפים שהם בחינת שנים, בחינת: תקופות הימים (שמואל א א'כ'), תקופות השנים (שמות ל"ב:ב) ודברי הימים ב כד); ואלו המקיפים שיש שם, הם בחינת סדר הזמנים שם. והשגות מקיפים הללו זה עקר התענוג והשעשוע של עולם הבא; אשרי מי שזוכה להשיגם. וזה בחינת תכלית הידיעה, פי תכלית הידיעה אשר לא נדע. כי השגות אלו המקיפים, שהם בחינת שעשוע עולם הבא, זה בחינת (תהילים ל"א:כ'): מה רב טובך אשר צפנת ליראיה, פי הם הם רב טוב הצפון וטמון וסתום מעין כל. וזהו: מה רב טובך – מה דיקא, פי הם בחינת מה, בחינת: מה חמית מה פשפשת, בחינת תכלית הידיעה אשר לא נדע. וזה בחינת שפע הפתר, פי פתר הוא בחינת מקיף, כמו שכתוב (שופטים כ"מ"ג): פתרו את בנימין וכו'.

^כ ספר בחינות עולם הרבי ידיעה בדרשי (שנת ק) (מהדורת ברלין תרפו וורשא תרכד דף כא). פרק יג אות לג, ספר העיקרים (רבי אלבו שנת ר) מאמר ב' סוף פרק ל', ועיין לקמן תורה פג תנינא ותורה ו' תנינא ושבחי הר"ן אות לה ושיחות הר"ן אות ג' ובעש"ט עה"ת פ' נח עמוד התפילה מקור מים חיים שם אות קנו בשם פורת יוסף שטנע מהבעש"ט שתי בחי' בזה. תולדות יעקב יוסף פרשת בלק – אות ג.

^{כא} ספר בחינות עולם פרק יג (לרבי ידיעה בדרשי שחי בזמן הרשב"א מאה הראשונה לאלף השישי והלך בדרך הרמב"ם בדעותיו) וזה לשונו – תכלית מה שנדע בך שלא נדעך, ואולם נדע היותך נמצא. זה חלקינו מכל עמל ההשתכלות וידיעות ההשקפה, לבד בהשגת קצת שולליות.

בעש"ט עה"ת פרשת נח אות קס – פירוש המדרש (בפתיחתא דאיכה רבתי סימן ב') 'הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו', שהוא תמוה. וראה שם מקור מים חיים אות קנו – עוד ביאר כי תכלית הידיעה שלא נדע, אמנם יש שני סוגי שלא נדע, אחד שאינו נכנס מיד לחקור ולידע מאחר דאי אפשר לידע. שני שחוקר ודורש עד שידע שאי אפשר לידע. וההפרש בין זה לזה, על דרך משל, שני בני אדם שרוצין לידע את המלך, ואחד נכנס בחדרי המלך ונהנה מאוצרות והיכלי המלך, ואחר כך לא יוכל לידע את המלך. והשני אמר מאחר שאי אפשר

נדע', אף־על־פי־כן עדין אין זה התכלית. פי זה התכלית דהיינו 'הלא נדע' הוא רק פאותה הידיעה, אבל בהידיעה הגבוהה ממונה שהיא הלא נדע' של מדרגה הקודמת, עדין לא התחיל בה פלל, על כן היא כולה לא נדע אצלו, ויש מי שמשגיג עוד מדרגה מעליה וגם לו יש "לא נדע" במדרגה שמעליה, וכן למעלה מעלה. מדרגות רבות ויש צדיק שיודע הרבה הרבה יותר ומשיג הרבה מדרגות למעלה מאיתנו ועדיין גם הלא נודע שלו הוא אין סוף.

נמצא שלעולם אין יודעין אפילו מעט מזער מהאמת פלל פלל לא, ואף־על־פי־כן דהיינו אע"פ שתכלית הידיעה היא שלא נדע, אין זה התכלית, פי עדין לא התחיל פלל לידע בידיעות שלמעלה מזאת הידיעה שהגיע בה אל התכלית שלא נדע וכו'. רוצה לומר שאע"פ שתכלית הידיעה שלא נדע, עדיין יש מדרגות רבות שאפשר לדעת ועל כן עדיין אתה לא יודע עד כמה אתה לא יודע. כי בכל השגה שזוכה משיג עוד יותר עד כמה אינו יודע. כמשל מי שעולה במגדל וכל קומה נשקף לו אופק רחוק גדול יותר.

גם הפליג מאד בגדל מעלת התשובה. נראה שסמך ענין התשובה לעניין הפלגת גדולתו ית', כי מדת החסד נקראת גדולה^{כ"ב}, ועיקר גילוי חסדו ורחמנותו ית' היא התשובה.

עוד נראה ממה שסמך זאת להנ"ל שיש מדרגות בלא נדע את ה' ית', קמ"ל שכך גם יש מדרגות בגילוי רחמנותו ית'. וכמבואר בילקוט שמעוני^{כ"ד} ה"ל שאלו לחכמה ולנבואה ולתורה ולהקב"ה חוטא מה ענשו? וכל אחד ענה תשובה לפי מדרגתו בגילוי רחמנותו ית' שמצד חכמת שלמה תרדפנו רעה, ומצד נבואת יחזקאל ימות, ומצד תורת משה השוגג יביא קרבן והקב"ה אמר יעשה תשובה. ובפשטות דברו כולם על חוטא דהיינו שוגג. ובאו עוד צדיקים וזכו להכלל בו ית' יותר ויותר וגילו עד כמה היא רחמנותה של התשובה, אפילו על מזיד (כגון מנשה כמבואר במדרש^{כ"ה}). ועוד אמרו שאפילו אחר^{כ"ו} ששמע בפירוש מאחורי הפרגוד שובו בנים חוץ

לידע את המלך לא נכנס כלל בחדרי המלך, ולא נודע לו כלום. ובוה יובן, ודאי בשניהם משני הסוגים הנ"ל אותי עזבו מלידע, לפי שאי אפשר לידע, מכל מקום הלואי אותי עזבו מתוך החקירה והידיעה אחר שתורתו שמרו ודברי פי חכם חן, עד כאן לשונו:

עיין היטב בתורה כד שתכלית הידיעה שלא נדע לא אומר מוהרנ"ת על השגת הא"ס אלא על השגת אורות הצחצחות.

גם צ"ע למה לא אומרים תכלית הידיעה שמאמין שלא יודע ואם זו הכוונה למה נקרא תכלית הידיעה ולא תכלית האמונה. משמע שזה כח בדעת דייקא. לדעת שאינו יודע, דהיינו להתחבר במדות שבלב אל אי ידיעה, כי בדרך כלל הדעת מחבר בין המח ללב, דהיינו בין השכל שמבין ויודע להתפעלות הלב, וכאן הדעת מחבר בין האי ידיעה להתפעלות הלב, שזה חרוש גדול.

ועיין חסידות מבוארת תולדות אהרן (לרבי אהרן מויטומיר) על פרשת וארא תשעה ע"ש עמ' ד' שמבאר סוד הדעת שהוא היולי כי אינו מדה אלא רק מחבר את המח למדות – ועל דרך העבודה יש עוד דעת שהוא התקשרות האדם במה שאינו משיג. כגון לבורא דלית מחשבה תפיסא ביה כלל. ורק צריך לקשר את השכל ומדות לדבר שאינו משיג. ע"י שמכח הדעת שיודע מציאותו מצד מה שרואה בעולם מציאות שא"א שתיווצר לבדה ע"י יכול להרגיש מציאותו ית' כאילו רואה בעיניו ממש. ועל זה נאמר תכלית הידיעה שלא נדע. וכח זה להאמין במה שאינו משיג עד שיהיה מקושר אליו, בא מכח אור הנעלה נקרא דעת, שהוא אור פשוט בבחינת נשמה בלי גוף (הערה שם – ע"י שער מוחין דצלם פ"ה שהדעת אין בו בחינת כלי כלל, ועיין בבית לחם יהודה על ע"ח ש"ח פ"ג מה שביאר בזה). כי מצד השכל עצמו אין אדם יכול לקשר דעתו למה שאינו מבין מהותו, אבל הדעת הוא אור פשוט המתלבש במידות שעל ידו יכול אדם להשיג ולהרגיש גם מה שאינו מבין.

^{כ"ב} עיין לק"ה נפילת אפים הלכה ד' אות טו ועיין תורה פג תניא ובהערות לתורה סג

לקוטי הלכות נפילת אפים הלכה ד אות טו – פי אי אפשר להשיג שום השגה אמיתית בהשגת אלקותו יתברך, פי אם כשזוכה לקבל ולהמשיך כח המסדר והמיישב, שנמשך מבחינת פתח, שהוא בחינת המונע והמעכב את המחין, שעל ידי זה עקר השגת אור האין סוף בבחינת מטי ולא מטי, שעל ידי זה נעשין התשעה היכלין הנ"ל כנ"ל. וזה הפח של המסדר והמיישב אין זוכין פי אם על ידי עשייה ועובדא דיקא, דהיינו על ידי עשיית המצות בשמחה כנ"ל, ואז דיקא זוכה להשיג אור האין סוף על ידי הרדיפה והמעכב דיקא, בבחינת מטי ולא מטי כנ"ל, שזהו בחינת תכלית הידיעה אשר לא נדע'. וזה התכלית אין מי שזוכה פי אם הצדיקים הגדולים במעלה מאד, פי אף על פי שהכל אומרים שתכלית הידיעה אשר לא נדע, אבל אין מי שידע פרוש דבר זה בשלמות פי אם מי שאוחז בזה, דהיינו שזוכה לזה על ידי מעשיו הטובים, באשר הבנתו מפי רבנו ז"ל, כמבאר בשיחותיו הקדושים (שיחות הר"ן סימן ג; חיי מוהר"ן סימנים רפב רפג). ואז כשזוכה לזה, אז הידיעה והעדר הידיעה הכל אחד, פי על ידי שניהם דיקא נגמר הידיעה וההשגה, פי שניהם אחד, בבחינת: תכלית הידיעה אשר לא נדע, שהלא נדע' בעצמו שהוא העדר הידיעה, הוא בעצמו הידיעה. ובאמת אין מי שיבין ענין זה בשלמות פי אם הזוכין לזה, אשרי להם.

^{כ"ג} ספירת החסד נקרא גדולה – בשער הכוונות – דרושי העמידה דרוש ו – ובאומרך ויהללו ויברכו את שמך הגדול בו' תבין להויה דע"ב במלוי יודין הנקרא גדול מצד החסד הנקרא גדולה.

^{כ"ד} ילקוט שמעוני נ"ך רמז שנח – שאלו לחכמה חוטא מהו ענשו א"ל חטאים תרדף רעה, שאלו לנבואה חוטא מהו ענשו, א"ל הנפש החוטאת היא תמות, שאלו לתורה חוטא מהו ענשו א"ל יביא אשם ויתכפר לו. שאלו להקב"ה חוטא מהו ענשו א"ל יביא אשם ויתכפר לו. שאלו להקב"ה חוטא מהו ענשו א"ל יעשה תשובה ויתכפר לו וה"ד טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך.

^{כ"ה} דברים רבה ב' כ'. ראה לקמן

^{כ"ו} ראה לקמן חגיגה טו

מאחר באמת היה זה רק נסיון. ובכל דור ההסתרה גוברת וצריך רופא יותר גדול/י¹⁰ לתחלואי הדור (תורה לא) והרופא האחרון לפני משיח, רבנו, אמר שאין יאוש כלל, דהיינו שאין עוון ופשע שאין לו תקנה בתשובה, ואע"פ שלכפרה השלימה אפשר שיצטרך יסורים ומיתה/י¹¹, אבל שם צדיק וסיעתא דשמיא עצומה מקבל מיד בהרהור תשובה/י¹².

ואפלו בשנופלים מאד ח"ו, על פי המבואר לעיל אולי כוונתו לנפילה מזה בעצמו שלא הפך את הלא נדע לתכלית אלא נשבר מזה שאינו יודע.

וכל אחד נפל למקום שנפל רחמנא לצלן, אף-על-פי-כן אסור ליאש עצמו. פי תשובה גבוה למעלה מן התורה/י¹³ כי התורה אומרת שרק לשוגג יש כפרה בקרבן/י¹⁴, והתשובה חוטפת אפילו את המזיד שהתחרט, ומעלה אותו להתחלה חדשה עם סיעתא דשמיא עצומה, על-כן אין שום יאוש בעולם!

פי אם יזפה לתשובה מאהבה יהיו נעשין מעוונותיו ענין אחר לגמרי וכמו שאמר רבנו/י¹⁵ יש ענין שנתהפך הכל לטובה/י¹⁶. **וכמו שאמרו חכמינו ז"ל (יומא פו:)/י¹⁷: שנתהפכין העוונות לזכויות/י¹⁸.**

¹⁰ כי אע"פ שיש ירידת הדורות אבל רשומים שבדור רופאי הנפשות יחידי הדורות הם להפך עולה מדרגתם מדור לדור כמבואר בשער הגלגולים הקדמה לג.

¹¹ כמבואר ביומא דף פו. – שאל רבי מתיא בן חרש את רבי אלעזר בן עזריה ברומי: שמעת ארבעה חלוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש? אמר: שלשה הן, ותשובה עם כל אחד ואחד. עבר על עשה ושב – אינו זו משם עד שמוחלין לו, שנאמר: "שובו בנים שובבים". עבר על לא תעשה ועשה תשובה – תשובה תולה, ויום הכפורים מכפר. שנאמר: "כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם". עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה – תשובה ויום הכפורים תולין, ויסורין ממרקין. שנאמר: "ויפקדתי בשבת פשעם ובנגעים עונם". אבל מי שיש חילול השם בידו – אין לו כח בתשובה לתלות ולא ביום הכפורים לכפר ולא ביסורין למרק, אלא כולן תולין, ומיתה ממרקת, שנאמר: "ונגלה באוני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותו".

¹² כנ"ל מקדושין מט: המקדש על מנת שאני צדיק גמור מקודשת שמה הרהר תשובה בלבו. ועיין תורה ו' שברגע שמומן עצמו לשוב מאיר לו שם אהי-ה מבינה עלאה עולם התשובה לסייע לו לשוב ומעלה אותו לפתח מן הצד שבאות ה' שבו העולם נברא. עיי"ש ובתורה קיב.

¹³ עיין לק"ה מילה ג' סוף אות ב' – וזה בחינת תשובה שקדמה לעולם (פסחים נד.), כי תשובה היא למעלה מהתורה, בחינת חסד הנם הנ"ל, בחינת התורה הנעלמת הנ"ל שהיה מקים העולם קדם מתן תורה. פי על פי מדת הדין אין מועיל תשובה לשום חטא, כמובא בדברי רבותינו ז"ל (ירושלמי מפות ב, ו), שלפי מדת הדין הנפש החוטאת היא תמות. אף ה' יתברך ראה שאין העולם מתקיים בזה, על פן הקדים תשובה לעולם, וגור בחסדו הגדול שמועיל תשובה אפלו אם עבר על כל התורה כלה, ואפלו אם עשה מה שעשה – מועיל תשובה תמיד. ובאמת בחינת התשובה הוא בחינת התורה הנעלמת, (כמבואר בתורה עח תנינא) כי תשובה הוא בחינת יום כפור, בחינת בינה, שהוא עמא דאתפסיא (זהר ויצא קנד). בחינת התורה הנעלמת, פי מאחר שעבר על דברי תורה, איה יועיל תשובה ואיה יוכל לתקן זאת? אף אז מכרח לעלות על ידי התשובה ולהתתקן על ידי בחינת החסד הנם הנ"ל, שהוא בחינת התורה הנעלמת שהיה מקים את העולם אפלו בלי קיום התורה, ועל ידי זה נתתקן וחזר להשם יתברך:

¹⁴ כנ"ל בילקוט שמעוני נ"ך רמז שנה. ששאלו לתורה חוטא מה ענשו? והשיבה יביא אשם ויתכפר לו.

¹⁵ ז"ע אם הכוונה לאשם תלוי הוא לא מכפר אלא מציל מהיסורים עד שיביא קרבן חטאת אם חטא בשוגג בעבירה שחייבים עליה כרת. ואם הכוונה לאשם גולות צריך תחילה להשיב את הגולה. ושאר אשמות: מעילות, שפחה חרופה, ניזר, ומצרע, לא שכיח.

¹⁶ לק"ה שבת ז' סוף אות סג – אבל כבר גלו לנו צדיקי אמת שהאמת לאמתו אינו כן. וזה בחינת בקיאות הנ"ל שצריך כל אדם הרוצה לחוס על עצמו ולילך בדרכי התשובה, שהעקר הוא לקים אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הנך, שאפלו בשאול תחיתות סמוכין לה' יתברך ואין שום יאוש בעולם, וכמו שדבר אדמו"ר ז"ל הרבה בזה, שבודאי צריך לשמר עצמו מן החטא, ואפלו מפגם כל שהוא, אבל אף-על-פי-כן אפלו אם נכשל כמו שנכשל אפלו אלפים ורבות פעמים, אף-על-פי-כן בכל עת נרגע חסדי ד' לא תמו, ויכולין בכל עת לקרב עצמו לה' יתברך מכל מקום שהוא, כי גדול ה' מאד ולגדלתו אין חקר וכו', ויש ענין שיתהפך הכל לטובה וכו', כמבאר שיחות קדושות אלו בספריו הקדושים, ויותר מזה דבר עמנו פה אל פה. וזה עקר האמת לאמתו, בחינת חותם ב' של בחינת ונפיק, בחינת ואציעה שאול הנך שהוא חותם על חותם ששומר האמת הראשון, בבחינת השומר אמת לעולם (תהלים קמו). פי גם האמת בעצמו צריך שמירה גדולה שלא יטעה על-ידי האמת שלו כנ"ל, וכן בכמה בחינות כמבאר בדברינו הרבה בזה:

עלים לתרופה – מכתב ריג – זכר מה שאמר אדוננו מורנו ורבנו זכרוננו לברכה גאט איז גרויס מען ווייסט גאר ניט וכו', אפלו אייער זאך ויהיו איטליכער איז גיפאלין וכו' וכו', אבל יש ענין שנתהפך הכל לטובה, פי לגדלתו אין חקר, ותדע ותאמין באמת כי גם אתה כמו שהוא עתה, כלול בדבריו הקדושים האלו. ואפלו הגרוע ביותר חס ושלום אלפים ורבות כלול גם כן בדבריו אלו. והלואי היה שומע דברים אלו היה מחיה עצמו בחיי עולם לנצח ולא היה אובר את עולמו,

השתפכות הנפש אות עו – יעקב אבינו כשפגע במקום ההוא על ידי שנתן אל לבו לחזר למקום המקדש ומיד קפצה לו הארץ כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, על ידי זה זכה להשיג אז עצם מעלת האתערוותא דלתתא שעל ידי זה תכף בא לו סיוע מלעילא בבחינת הבא לטהר מטיעין לו, ועל פן תקן אז תפלת ערבית שהוא בעת החשף הגמור, כי זכה בגדל קדשתו להוריד את עצמו לעמק הנפילות של כל ישראל בכלל ופרט ושככל דור ודור עד עקבות משיחא ומאיר בלב ישראל, שאפלו בחשכת לילה ואפלו ממש בגשמיות וברוחניות צריכין להתחזק להתעורר באתערוותא דלתתא בצעקה ותפלה אליו יתברך בבחינת מבטן שאול שועתי ולית רעותא טבא דיתאבד ואין שום רצון טוב ששאבדו, וכמו שאמר אדוננו מורנו ורבנו זכרוננו לברכה, בהשיחה הנוראה שהפליג אז מאד בגדלת הבורא יתברך שאין יודעין כלל, וסיים אז בזה הלשון: אפלו אייער זאך וויא אהין איטליכער איז גיפאלין אבי מע איז זך ניט מ'אש פין שרייען מע שרייט מע

נראה הכוונה שאמר "עניין אחר לגמרי", כי הכלל שהקב"ה מנהיג את העולם במשפט מדה כנגד מדה, ועל כן מצד החכמה/ו' "חטאים תרדוף רעה" ומצד הנבואה "הנפש החוטאת תמות", כי החכמה והנבואה הן מדת המשפט/ו' שבה מנהיג הקב"ה את העולם. וע"י תשובה נעשה "עניין אחר" שנהפך העוון לזכות. ואפילו תשובה מיראה עכ"פ שנעשה המזיד שוגג וקל לכפרה. בלימוד הקרבת קרבן חטאת/ו'.

ויש בענין זה סתרי נסתרות. כיצד התשובה מהפכת את מדת המשפט והדין. וכן גודל הסיעתא דשמיא שזוכה המזמן עצמו לשוב בתשובה, שיש בזה נסתרות שתלויים בחשבונות רבים, שכל אדם נידון לגופו לפי נשמתו ומהיכן יצאה/ו' ומגלגולים קודמים/ו'. וראה לק"ה/מ"א שהנפילות הגדולות ביותר של האדם אפילו

בעט וכו' ואיפה שקל אחד נפל העקר שלא מתאישים מתפלה וצוועקים ומבקשים, יש ענין שנתהפך הכל לטובה כי גדול השם ותברך ואין יודעין כלל וכו', ויקר וקשוב מאד אצל השם ותברך כל התעוררות והתעוררות של כל אדם בכל מקום שהוא, ותקף כשאדם מתעורר באתעורותא דלתתא בתפלה ועבודה כל שהוא מתעורר תקף אתעורתא דלעלא הרבה ועל ידי זה יש לו פח להתעורר עוד וכמו כן נמשך אתעורתא דלעלא יותר וכו'.

ל' ליקוטי תפילות חלק שני תפילה לו אות ותטז: רבוננו של עולם "בלעדי אחזה אתה הורני", כי אני בער ולא אדע, בהמות הייתי עמך, ואם אמנם בעוונתי הרבים פגמתי וקלקלתי הרבה במה שידעתי שהוא נגד רצונך, כי חטאתי עויתי ופשעתי הרבה בכל יום ובכל עת ובכל שעה מנעורי עד היום הזה, ופגמתי וקלקלתי הרבה מאד עם כל זה, ברחמיך הרבים גלית לנו על ידי צדיקך האמתיים, כי אתה יודך אלהי גדלת מאד, אשר אין אנו יודעים כלל, כי לגדלתך אין חקר, אשר אפלו נפילתנו איך שנפלנו כל אחד ואחד להיכן שנפל אף על פי כן גדלתך שגבה מאד, אשר יש ענין ששם נשתנה הכל לגמרי לטובה, כי אין אתנו יודעים עד מה, ועל זה לבד אני נשען ונתלה ונסמך עדין, כי חסדי יודך לא תמנן, ולא כלו רחמי לעולם:

ל"ד יומא דף פו: – אמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשגוגת שנאמר "שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך הא עון מזיד הוא וקא קרי ליה מכשול", איני והאמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכיות שנאמר "ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם (חיה) (הוא) יחיה", לא קשיא כאן מאהבה כאן מיראה.

דף על הדף – בערבי נחל (שבת תשובה – תקנ"ב) ביאר בזה, דכאשר שב תשובה מאהבה, עושה תשובה גם על מחשבת העבירות שעשה וא"כ נהיה מחשבה טובה והקב"ה מצרפה למעשה. אך בתשובה מיראה אינו עושה תשובה אלא על המעשה עצמו ולא על המחשבה ע"ש ודפח"ח. וכע"ז בייטב לב (פר' בראשית). **בחתם סופר** ס"פ כי תצא (עמ' ק"ד) כתב דברים נפלאים וז"ל: הנה השב בתשובה שלימה, קודם שיקרב למשפט וכבר נתהפכו לזכיות, ע"כ יבואו עדין נשמתו ואבריו ויעידו שביום פלוני הלכנו לבהכנ"ס וביהמ"ד, אעפ"י שבאותו יום הלכו לטריטאות מ"מ כבר נתהפך לזכות ועשה מזה הליכה לביהמ"ד וכו' ובאו עדי ס"מ ושלוחיו ומוזימים אותם הרי עמנו הייתם ביום פלוני בבית טריטאות וכו' עכ"ל הוזהב ע"ש עוד מש"כ. **בשפת אמת** (לעיוהכ"פ ועוד מקומות) מבאר ענין זה, דכיון דע"י העבירה הוא עושה תשובה, נמצא שהעבירה היתה הסיבה למצות התשובה, לכן נעשה כזכיות. ומבאר עוד שמטעם זה באומר אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה, דכאן הוא להפוך, שמכיון שהתשובה היא סיבת חטאו, לכן אין מספיקין בידו לעשות תשובה.

ראה שערי תשובה שער א אות מה זה לשונו – ולשון למען, כי גדל החטא סבה להודע גדל הצדקה בסליחתו, על כן ימשיל הדב"ר פאלו דיה ראשית חטאת למען יגלה חסד השם וצדקו, בסליחתו ביום שפטו.

וכן ראיתי בשם הגר"ח שזדון נעשה זכות כיון שרק מכוחו עשה מצוות תשובה על כן הודון מצטרף לזכות מצוות התשובה שלו. וצ"ע אי"כ מדוע תשובה מיראה נעשה רק כשוגג וצ"ל כי בתשובה מאהבה רק העבירה היא סיבת התשובה, אבל בתשובה מיראה היראה היא סיבת התשובה, אלא שצ"ע הרי השב מאהבה מסתמא גם בלא החטא היה שב, תשובה על תשובה שהיא רק מאהבה. ואילו תשובה מיראה היא רק בגלל העבירה שירא מהעונש עליה, ומדוע לא מצטרף העבירה לזכות מצוות התשובה.

ל"ה עיין תורה כב אות יא – וזה (ירמיה נ): ביום ההוא יבקש עון ישראל ואיננו, כי לעתיד יהיה בלו תשובה, ועל ידי התשובה ודונות נעשין זכיות (ו). ויהיה נעשה מעברות ישראל תורה, ועל כן יבקשו אז העונות, כי יבקשו ויחפשו אז אחר עונות ישראל, איך לוקחין עוד איזה עון כדי לעשות ממנו תורה. וזהו:

ואיננו, כי יהיו כל העונות נכללין באין, הינו באין סוף, ששם העונות נתהפכין לזכיות על ידי התשובה, שזהו בחינות 'רידה תכלית העליה' הנ"ל. וזה (הושע י"ד): "שובה ישראל וכו' כי כשלת בעונך", הינו על ידי התשובה יהיה נעשה מהעברות בחינת מכשלה, שהוא התורה, כנ"ל:

ל"ו ירושלמי מכות פ"ב הל' ו' – אמר רבי פינחס (תהילים כה) טוב וישר למה הוא טוב שהוא ישר ולמה הוא ישר שהוא טוב על כן יורה חטאים בדרך שמורה דרך תשובה. שאלו לחכמה חוטא מהו עונשו אמרו להם חטאים תרדף רעה. שאלו לנבואה חוטא מהו עונשו אמרו להם הנפש החוטאת היא תמות. שאלו לקודשא בריך הוא חוטא מהו עונשו אמר להם יעשו תשובה ויתכפר לו. היינו דכתיב על כן יורה חטאים בדרך יורה לחטאים דרך לעשות תשובה. עכ"ל.

ל"ז כנ"ל בלק"ה מילה ג' שמכנה אותן מדת הדין.

ל"ח כמבואר במ"א שבזמן שאין בית המקדש להקריב קרבנות מתכפר בלימוד מעשה הקרבנות, כמ"ש ונשלמה פרים שפתינו.

ל"ט עיין יומא כב: שאל באחת ועלתה לו דוד בשתים ולא עלתה לו. ועיין שער הגלגולים הק' ז' ד"ה ובוהו תבין מה היתה יראת דוד המלך ועיין שם משמואל לך לך שנת תרפא ד"ה אמרו בגמרא (מועד קטן)

מ' ועיין שער הגלגולים הק' טו (ד"ה והנה הקב"ה חושב מחשבות) שאיוב סבל כל כך כיון שהיה גלגול תרח

מ"א לק"ה ברכת הריח ד' מו – וזהו בחינת חבל נחלתכם – חבל דיקא, כי בארץ ישראל שהיא בחינת התקרבות לצדיקים אמתיים בחינת אמונה כנ"ל – שם קשור החבל דקדשה אשר כל מי שמתקרב לשם, דהינו להצדיק ולארץ ישראל, שעל ידי זה זוכה לאמונה שלמה, אזי הוא קשור להשם ותברך בחבל דקדשה לעולמי עד ולנצח נצחים, אשר לא ינתק ולא יחרס לעולם. בבחינת (הושע יא, ד): "בחבלי אדם אמשכם בעבותות אהבה". וכמבאר לעיל באריכות (באות מה), שכל זמן שמתדלין ומחפשיין להתקרב לצדיקי אמת, אזי אפלו אם, חס

למקומות המטופנים ביותר אם הוא קשור לצדיק וארץ ישראל מתברר שבכוונה הפילו אותו כדי לברר משם נצוצות ששום צדיק לא יכול לברר.

רק הפלל: שפּוּפּל הַנְּפִילוֹת וְהִירִידוֹת שְׁפָעוּלָם רַחֲמָנָא לְצַלְן יְכוּלִים לְחֹזֵר אֵלָיו יִתְבַּרְךָ בְּנֵקֶל, ראה תורה ר"ו¹²⁷ שאפשר שדייקא בתכלית ההתרחקות נמצא קרוב ביותר להקב"ה, עד שבקלות יכול לחזור אליו אם רק ירצה. **בִּי לְגִדְלָתוֹ אֵין חֶקֶר.** ועל כן רק צדיק גדול שזוכה לתכלית הידיעה שלא נדע במדרגה גבוהה ביותר, מצליח להבין עד כמה מגודל רוממותו ית' אין הבדל בין הגדול בישראל למרוחק ביותר¹²⁸, ועי' שנכלל בו אוהב גם רשע גדול כמו צדיק גדול¹²⁹ ועל כן מוסר נפשו לקרב את הרחוקים ביותר מה שצדיק אחר שלא זכה לכזו מדרגה של תכלית הידיעה לא מסוגל/מדי.

ושלום, נופלים כמו שנופלים אינו נחשב נפילה כלל, פי אדרבא, אז יעלה ניצוצות יותר ממקומות הרחוקים ביותר, וכנ"ל. והוא ממש כמו שמשלשלין אחר על ידי חבל לתוף עמקי מצולות ים ותהומות תחתיות, כדי שיחפש ויבקש שם אוצרות יקרות ואבנים טובות ונפלאות מאד. וכל זמן שהוא מקשר בהחבל – לא יהיה נאבד לעולם. כמו כן הוא ממש, שכל זמן שמתקשרין עצמו לצדיקי אמת, ומתגעגעין אחריהם ומחפשין אותם – על ידי זה מקשרין עצמן לחבל דקדושה. ואזי בכל מקום שיוֹרֵד לָשֶׁם – יעלה אותו הצדיק משם על ידי החבל דקדושה שמקשר בו. ולא די שיעלה אותו משם, אף גם הירידה והנפילה תהיה תכלית העליה, כי על ידי נפילתו וירידתו למקומות כאלה, יעלה משם ניצוצות קדושות ויקרות הרבה שלא היה אפשר להעלותם על ידי שום צדיק כי אם על ידו דיקא וכנ"ל. וזהו בהיותכם מתי מספר וכו', ויתהלכו מגוי אל גוי ומממלכה אל עם אחר – הינו שכל זה הוא סוד טלטול ישראל בגלות מגוי אל גוי ומממלכה וכו', שזהו התחיל מימי אברהם אבינו, מעת שנגזר עליו (בראשית טו, יג): "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך וכו', שרמו לו אז גם כל הגליות של כל הארבע מלכות (עין ב בראשית רבה מד, יז), שכל זה הוא סוד בחינה הנ"ל בשביל לברר ניצוצות מעמקי הקלפות, וכנ"ל.

¹²⁷ תורה רו – ודע שאלו הדרכים המקלקלים והתועים, כשאדם תועה בהם, חס ושלום, הרבה מאד, אפשר לפעמים שיתעה מאד וילך באלו הדרכים הנבוכים, ואזי דיקא מרב תעותו בהם, יתהפך וישוב עד שיהיה סמוך מאד למקומו הראשון, ולא יהיה רק הרחק מעט בינו לבין מקומו הראשון, ובקל על ידי נסיון קל ישוב עוד למקומו, אבל כשהשם יתברך קוראו ומוזין לו הנסיון, אינו מכיר בקול, ואינו חושש לשוב למקומו, וזה הוא החלוק שבין עול ימים לזקן.

¹²⁸ "לק"ה נדרים ד' יד (עפי' תורה ד תנינא) – כי הלא לפי גדלת השם יתברך אין שיה אצלו כלל לקבל נחת רוח ממעשה האדם, אפלו אם היה הצדיק הגדול, רק שבאמת אי אפשר לנו להשיג זאת. ומאחר שבאמת השם יתברך מקבל תענוג ושעשועים ממעשה בני אדם התחתונים דיקא, כי דיקא בשבילם נברא הכל, כי זה עקר שעשועיו בשמתקשר עלמא תתאה בעלמא עלאה, שזה נעשה על ידי בן אדם דיקא, על כן כל מה שהמדרגה יותר נמוכה, בשעולה איזה נחת רוח לפניו יתברך משם – זה עקר שעשועיו ותענוגיו יתברך. ועל כן במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמד' (בברכות לד, ב) מחמת שהבעלי תשובה הם מרימים מדרגות התחתונות ביותר. ועל כן הצדיק הגדול, על ידי שפירא ההגדולים במעלה בחינת דרי מעלה שעדין אינם יודעים כלל ממנו יתברך, על ידי זה יכול להראות לדרי מטה הנמוכים ביותר שעדין השם יתברך אתם ומקבל נחת רוח מהם. ולא ישגוהו על הדעת והסברות של אלו הגדולים בחינת דרי מעלה שאינם רוצים לקרובם, אדרבא. הם מרחקים אותם על פי דעותיהם וסברותיהם, כי באמת הם אינם יודעים עדין מהשם יתברך, כי זה הצדיק עלה על כלם, כי הוא בחינת משה, שהוא רבן של כל החכמים וכו' (זהו פנחס רלב). וכמו שמבאר שם בתחלת התורה הנ"ל (תורה ז' תנינא אות ד), כי מי שיודע בידיעת השם יתברך הוא יודע שעקר תענוגיו ושעשועיו יתברך הוא דיקא בשעולה העבודה של עולם השפל הזה, כי השם יתברך יש לו שרפים ואופנים וכו', עין שם:

עוד ראה חיי מוהר"ן סוף אות רח – אמר המעתיק וכו' עוד שמעתי או מהרב רבי נפתלי הנ"ל שפעם אחת שאל הוא בעצמו את פי רבנו זכרוננו לברכה במה יש לאלו הקלי עולם איזה שיכות והתקרבות אליו מאחר שבאמת הם רחוקים מקדושתו מאד מאד בלי שעור ובלשון אשכנז: "מיט וואס האלטין זיי זיך אין אייך", והשיב לו רבנו זכרוננו לברכה במה יש לכם שיכות והתקרבות אצלי הלא אתם אצלי רק כמו נוצות שעל הבגד שכשנפוח עליהם מיד פורחין ונסתלקין מעליו. ובלשון אשכנז: "אלא מאי מיט וואס האלט איר זיך איר זענט נאר אזוי ווי פערדין אוף אקאפטין מען טיט אבלאז צוא פליען זייא זיך":

¹²⁹ עיין בעש"ט ע"ה בראשית אות קכא מקור מים חיים שם אות ק – ובריש ס' מדרש פינחס החדש כתב וז"ל, בשם הרה"צ ר' גדליה מליניץ וצללה"ה שאמר בשם רבו הרה"צ המוכיח וצללה"ה אשר משיח יהיה מלמד זכות טוב על כל ישראל אפילו על הרשעים, שהם צדיקים, אז זייא זענין גירעבט, ומחמת הזכות שילמוד זכות עליהם יחזרו בתשובה ועל ידי זה יהיו נגאלים, כי בתשובה נגאלים, והיה אומר, צדיק קטן אוהב רשעים קטנים, וצדיק גדול אוהב רשעים גדולים, אבל משיח יהיה אוהב ומלמד זכות אפילו על רשעים גמורים, וכל מי שמלמד זכות על כל הברואים הוא מבחינת משיח כו' ע"ש, ולפי שידוע שהרב המוכיח היה נאמן ביתו של הבעש"ט, לכן ברור בעיני שקיבל דבר זה מפי הבעש"ט ז"ע בעורת הש"ט:

¹³⁰ "לק"ה נדרים ד' יד – כי אלו הגדולים במעלה שאינם יכולים לקרב נפשות להשם יתברך, ואפלו כשהם מקרבים נפשות אינם מקרבים רק הגדולים שהם באיזה מדרגה. אבל הנמוכים והמנחמים בדיוטא התחתונה – אינם יכולים לקרב. כל זה נמשך מהדעת שלהם, מחמת שנדמה להם שכבר הם יודעים איזה ידיעה מהשם יתברך, וכפי ידיעתם את גדלת השם יתברך, אי אפשר לקרב אליו יתברך מרחק ומגשם קוה, בפרט אם הוא פגום מאד, אבל הצדיק הגדול במעלה מאד מאד בבחינת משה, הוא מוסר נפשו בעד כל ישראל. אפלו בעד הגרוע שבגרועים, אפלו בעד פושעי ישראל, ומשתדל ומתניגע כל ימיו במסירת נפשו, ומקבל על עצמו יסורים קשים וימרים כדי לקרב כלם להשם יתברך, כי הוא הגיע לתכלית הידיעה אשר לא נדע, ודייקא מחמת זה הוא משיג בהשגתו העצומה שהשם יתברך מקבל תענוג ושעשועים מכל מדרגות התחתונות ביותר, אדרבא כל מה שהדרגת נמוכה ביותר – מקבל ממנה שעשועים יותר יותר בשעולה לפניו איזה נחת רוח משם, כי זה עקר גדלתו יתברך כשהרחוקים ביותר מתקרבים אליו יתברך, כמו שמבאר במקום אחר (סימן י').

וְהֶעֱקַר שְׁהַפֵּל תְּלוּי בוֹ: שְׁלֵא יְהִיָּה מִיָּאֵשׁ עֲצָמוּ מִלְּצַעֲקָ אֶל ה' וְלִהְתַּחַן וְלִהְתַּפְּלֵל אֱלֹוִי יִתְבָּרַךְ תְּמִיד^{מ"ו}. כִּי אִם לֹא יִתִּיאֵשׁ אֹזִי הַכֹּל מִתְהַפֵּךְ לְטוֹבָה^{מ"ז}. וְאִין חֹטֵא שְׂאִין מִמֶּנּוּ חוֹרָה בְּתוֹבָה^{מ"ח}.

עד כאן ביאור חברותא לשיחה הפליג מאד בגדולת הבורא

בענין שהעולם נברא כדי שהאדם יכיר את בוראו. ואעפ"כ תכלית הידיעה שלא נדע, כי באמת א"א להשיגו, אלא התכלית שנדע עד כמה אנו רחוקים מהשגתו.

וזהר בא דף מב. – (ה"ג הגמ"ה) וְלִית בְּרִיָּה דְלֵא אֲתֵרְשִׁים בְּהַאי שְׂמַא וְאִין אִסּוּס בְּרִיָּה שְׂמֵינָה נְשַׁמַּת בְּשַׁם הַוִּיָּה, בְּגִין לְאַשְׁתַּמוּדְעָא לְמַאן דְּבִרָא לִיהַּ כְּדִי שְׁתִּכִּיר אֶת מִי שֶׁבְרָא אוֹתוֹ, וְהַאי יו"ד אִיהוּ דְּיִקְנָא דְרִישָׁא דְכָל בְּרִיָּין וְאוֹתוֹ הִי שֶׁל אִסּוּס הַוִּיָּה הִיא לֹרֶת הַרְשָׁא שֶׁל כָּל בְּרִיָּה, ה' ה' דְּיִקְנָא דְה' אֲצִבְעָן דִּימִינָא וְה' דְּשִׁמְאַלָּא ב' אוֹתוֹת ה' ה' שֶׁל אִסּוּס הַוִּיָּה הֵם לֹרֶת ה' אֲצִבְעוֹת שֶׁל יָד יְמִין וְה' אֲצִבְעוֹת שֶׁל יָד שְׂמָאל, ו' דְּיִקְנָא דְגּוּפָא אוֹתוֹ ו' הִיא לֹרֶת הַגּוּף. וְבְגִין דָּא אֲמַר לְכֹן אֲמַר הַקְּב"ה וְאֵל מִי תְדַמְיוּנִי וְאֵשְׁוֵה יָאֲמַר קְדוּשׁ פִּי הַקְּב"ה שְׁנִקְרָא קְדוּשׁ אֲוֹמַר לִית בְּכָל בְּרִיָּה דְאֵשְׁוֵה פְּוֹתֵי אִין כָּל בְּרִיָּה שְׁתֵּהִיב עוֹד כְּמוֹנִי, וְאֵף עַל גַּב דְּבִרְאֵתִי לָהּ כְּדַמּוּת אֲתוּן דִּילִי וְאֵף עַל פִּי שְׁבִרְחֵי אוֹתָהּ כְּדַמּוּת אוֹתוֹת שֶׁל שְׂמִי, עַם כָּל זֹאת אִין דְּלִמּוּן שׁוֹה, דְּאֲנָא יְכִיל לְמַחְמָה הַהִיא צוּרָה וְלִמְעַבְדָּ לָהּ כְּמָה וְמִגִּין כִּי אֲנִי יִסּוּל לְמַחּוֹת אוֹרָה זוֹ וְלַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ כְּמָה פְּעַמִּים בְּצוּרָה אַחֲרָה, וְלִית אֱלֹוִהּ אַחֲרָא עֲלֵי דִיכִיל לְמַחְמֵי (דף מב ע"ב) דְּיִקְנֵי וְאִין אֱלֹוִהּ אַחֲרָא עֲלֵי דִיכִיל לְמַחְמֵי וְהִים חַיִּים מְכַח, אֲבָל אֲבָל הַקְּב"ה לְיוֹר הַאוֹתוֹת הוּא לְהוֹרֹת שְׁכַל הַגַּמְלָאִים נִמְלָאוּ מִמֶּנּוּ וְהוּא שׁוֹרֵק לְטוֹס וְאִין שׁוֹרֵק אֱלֹוִי, וְבְגִין דָּא וְלִכְן כְּתִיב פִּי לֹא צִוְּרָנוּ צוּרִים פִּי שְׁהוּא לֹרֶתוֹ וְאִינוּ דוֹמֵה לְהַשְׁרִים הַמְּמוּנִים שְׁהֵם לְרִי הַאוֹמוֹת, וְאִוְיָבִינוּ פְּלִילִים וְאִפִּילוּ שְׁהֵם הֵם נִבְרָאִים עַל פִּי מִשְׁפַּטֵי הַקְּב"ה בְּצוּרָתוֹ הַאוֹתוֹת, עַכ"ז אִין לְהֵם אִסּוּס דְּלִי כָּל ח"ו.

ואי יקשה בר נש דהא כתיב ואם יקשה האדם הרי כחוב פי לא ראייתם כל תמונה פי לא ראייתם בהקב"ה אס תמונת אור כלל, ואין אמרת שיש להקב"ה אורה ודמות, איהו יתרון ליה האי תמונה חזינא הוא יתרון לו שאפילו שכתוב כי לא ראייתם כל תמונה היינו תמונה ככל תמונת הגמלאים, אבל תמונה זו שהיא תמונת אוֹתוֹת שֶׁס הַוִּיָּה לְרִינוּ דְהַא כְּתִיב וְתִמּוּנָת יְהוָה יִבִּישׁ הֵיטֵב הֵיטֵב שְׁכַתְמוּנַת אוֹתוֹת שֶׁס הַוִּיָּה הַשִּׁיג מִשָּׁה רְבִינוּ, וְלֹא בְּכָל תְּמוּנָה אַחֲרָא דְבִרָא וְיָצַר בְּאֲתוּוֹי אֲבָל לֹא כָּל תְּמוּנָה אַחֲרָת שְׁבִרָא יוֹר כָּל הָעוֹלָמוֹת ע"י אוֹתוֹת שֶׁס הַוִּיָּה, כִּי וְדִלִי אִין לְהַקְּב"ה אִסּוּס דְמוֹת וְזוֹרָה כָּלל, וְבְגִין דָּא אֲמַר וְמַשּׁוּם זֶה אֲמַר הַקְּב"ה וְאֵל מִי תְדַמְיוּנִי וְאֵשְׁוֵה יָאֲמַר קְדוּשׁ, שְׁפִירוּשׁוֹ שְׁאִפִּילוּ שְׁבִרְחֵי אֲנִי לְהַקְּב"ה בְּמָה שְׁנִרְשָׁם עֲלֵיהֶם שֶׁס הַוִּיָּה, עַכ"ז אִינֵם שׁוֹיִם אֱלֹוִי יִתְדַרְךַּ כִּי הוּא לֹו דְמוֹת כָּלל.

ומש"כ צעיה שאמר הקב"ה אל הנביאים ואל מי תדמיון אל, ומה דמות תערכו לו שמכאן משמע אין לנבראים אס דמיון כלל אל הקב"ה, ע"ז אמר דאפילו (ה"ג הגמ"ה) הַאי תְּמוּנָה כִּי אִפִּילוּ תְּמוּנָה זוֹ שֶׁל לֹרֶת אוֹתוֹת שֶׁס הַוִּיָּה שְׁעֵלֵהּ נִלְמַד וְתִמּוּנָתוֹ ה' יְבִישׁ, לִית לִיהַּ בְּאֲתִירָהּ אִין לֹו לְהַקְּב"ה בְּמִקּוּמוֹ קוֹדֵם שְׁנַחֲפֵט וְנַחֲלֵב אֲוִרוֹ עַשְׂרֵי סְפִירוֹת, אֱלָא כִּד נְחִית לְאֲמַלְכָא עַל בְּרִיָּין וְיִתְפַּשְׁט עֲלֵיהוּ אֲלֵא כְּשׁוֹרֵד לְגוֹת מְלִטוֹתוֹ עַל כָּל הַבְּרִיּוֹת וְלַהֲפַשְׁט אֲוִרוֹ עֲלֵיהֶם, יִתְחַזֵּי לֹון לְכָל חַד כְּפּוּם מְרָאָה וְחִזּוּיָן וְדַמְיוּן דְלָהוֹן אִו יִתְרַאֵה לְכָל אַחַד מִהַבְּרָאִים הַרְלוּיִים לְנִבְרָאָה כְּפִי מַלְאָךְ וְחִזּוּיָן וְדַמְיוּן שְׁלֵהֶם שְׁהֵם יִסּוּלִים לְהַשִּׁיג כִּי כָל נְבִיא מְשִׁיב נִבְרָאוֹתוֹ לְעַתַּת בְּאֲלֵהוּ"ת כְּפִי מִקּוּס שׁוֹרֵק נְשַׁמְתוֹ שְׁמַשׁ מְשִׁיב אֶת הַאֲלֵהוּ"ת, וְהַאי אִיהוּ זֶה מְשִׁיב וְבִיַּד הַנְּבִיאִים אֲדַמָּה שְׁכָל נְבִיא דְמָה הַקְּב"ה נְבִיא מְשִׁיב נִבְרָאוֹתוֹ לְעַתַּת בְּאֲלֵהוּ"ת כְּפִי מִקּוּס שׁוֹרֵק נְשַׁמְתוֹ שְׁמַשׁ מְשִׁיב אֶת הַאֲלֵהוּ"ת, וְהַאי אִיהוּ זֶה מְשִׁיב וְבִיַּד הַנְּבִיאִים אֲדַמָּה שְׁכָל נְבִיא

^{מ"ו} עיין שיחות הר"ן אמצע אות קכט – ואמר: אפלו בשנופלין לפעמים לתוך רפש וטיט, שקשה לו מאד לצאת משם, צועקין וצועקין וצועקין! (ואמר בלשון אשכנזי בוז הלשון: אין אפלו אז מעפלט אין אה בלאטי אריין שרייט מען אין מע שרייט) והגביה ידיו קצת ולא אמר יותר.

ועיין חיי מוהר"ן אות תקסה – (קכב) שמעתי מפיו הקדוש שיקח נורא מנוראות גדלת הבורא יתברך, ואי אפשר לבארה בכתיב. אף אחר-כך נכנס על-ידי-יזה לדברי התחזקות, שאפלו אם נפלו למקום שנפלו כל אחד ואחד ונפלו מעבודתם, אפלו אם נפלו למקום שנפלו, כל אחד ואחד לפי נפילתו להיכן שנפלו רחמנא לצלן, פי גדלתו יתברך שגבה מאד למעלה מהתורה ששם יכול הכל להשתקן וכו', פי תשובה למעלה מהתורה. ושאילתי אותו אבל איך זוכין לזה. והשיב יכולין לבוא לזה ובלבד שלא יתיאשו עצמן מן הצעקה והתפלה ובקשה, רק לעסק בצעקה והתפלה ותחנה וכו' ולא יתיגע לעולם עד שיבוא לזה לעלות וכו'. כי עקר התשובה הוא צעקה וזעקה להשם יתברך וכו' (לק"ה נדרים ד' אות כו עין שם דברים נפלאים):

לק"ה נדרים ד' כו – כי שמעתי מפיו הקדוש ו"ל, שיקח נורא מנוראות גדלת הבורא יתברך, ואי אפשר לבארה בכתיב. אף אחר כך בתוך שיחתו הקדושה מגדלת הבורא יתברך נכנס על ידי זה לדברי התחזקות – לחזק את כל אחד ואחד ונפלו מעבודתם, אפלו אם נפלו למקום שנפלו, כל אחד ואחד לפי נפילתו להיכן שנפלו רחמנא לצלן, פי גדלתו יתברך שגבה מאד למעלה מהתורה ששם יכול הכל להשתקן וכו', פי תשובה למעלה מהתורה. ושאילתי אותו, אבל איך זוכין לזה. והשיב, יכולין לבא לזה, ובלבד שלא יתיאשו עצמן מן הצעקה והתפלה ובקשה, רק לעסק בצעקה והתפלה ותחנה וכו', ולא יתיגע לעולם עד שיבא לזה לעלות וכו' (שיחות הר"ן סימן ג).

^{מ"ז} לק"ה מנחה ז' אות פט – וזה תקן יעקב אבינו, שהוא בחינת כלל הצדיקים הגדולים כי ממנו יצאו כלם, שבעצם כחו תקן תקנות נפלאות ונוראות מאד, בעת שלן שם במקום ההוא, וירד למקום שיירד, בעת שנתו, ומשם עלה למקום שעלה, עד שתקן שאפלו בחשכת לילה ואפלה ממש – תעורר האדם ברצונות חזקים להתפלל ולשוב להשם יתברך, ולא יתיאש מן התפלה והצעקה לעולם. כמו שהזהיר אדמו"ר ו"ל ואמר: 'רק שלא יתיאש מן הצעקה והתפלה' ואבי מע איז זך ניט מיאש פון שרייטן, מע שרייט מע ביט וכו' (העקר שלא מתיאשים מלצעק, צועקים ומבקשים) (שיחות הר"ן סימן ג). ואז הכל מתהפך לטובה וכו'.

^{מ"ח} ואפילו אחר שזכה להיות מהעולים לפרד"ס וידע קונו ומרד בו ע"כ שמע מאחורי הפרקוד שאין לו שום פתח תשובה (חגיגה טו) מבואר בספרים (ע"ש מהרש"א ופתח עינים ומנחם משיב נפש, וראשית חכמה קדושה פ"ו, וראה אגרא דפרקא אות א' בשם הש"ה שעל זה אמרו כל שיאמר לך בעל הבית עשה חוץ מצא) ששמע זאת רק לנסיון ובאמת אם לא היה מתיאש היתה תשובתו מתקבלת. וכך גם מנשה שחטא עשרים ושתיים שנה חטאים נוראים להכעיס אע"פ ששב בדרך של חוצפה עד שהמלאכים סגרו לו כל פתחי התשובה הקב"ה חתר לו חתירה מתחת כסא הכבוד ובקל תשובתו. (דברים רבה ב' כ' ורות רבה ה' ו') ועיין חסד לאברהם ה' ח' ששב מאהבה. נמצא גם נהפכו לו כל העשרים שנה (לזכויות)

נדמה הקב"ה כפי מדרכת נשמתו והשגתו, ובגין דא יימא איהו ובשזיל זה יאמר הקב"ה להגביאים, אף על גב דאנא אדמה לכו בדיוקנאיכו אף על פי שבנבואה אני מתדמה לכם בצורה גשמית שבה אתם משיגים אותי, עכ"ז אל מי תדמיוני ואשנה שאין צורה זו שזה אלי כלל.

דְּהָא קִדְּם דְּבְרָא קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּיוֹקְנָא בְּעֵלְמָא כִּי קוּדְם שְׂבַרָא הַקְּב"ה לְיוֹקוֹן צְעוּלְס שְׁהוּא פֶּרְטוֹף הַכְּלָלִי שְׂבַעוּלְס הַאֲלִילוּת, וְצִיִּיר צוּרָה וְיִיר צוּרָה, שְׁהִם פֶּרְטִי הַסְּפִירוֹת, הָוָה הוּא יְחִידָאֵי בְּלֵא צוּרָה וְדִמְיוֹן לֹז הוּא הוּא יְחִידִי בְּלֵא שׁוֹם צוּרָה וְדִמְיוֹן, כִּי מְאִירוֹת אֲלֵהוּתוֹ הַפְּשׁוּט הִיָּה מִתְאַחַד בְּעַם אֲלֵהוּתוֹ לְבַד, וְלֹא הִיָּה לוֹ לֹא שׁוֹם וְלֹא אֹת וְלֹא נְקוּדָה, וְיִמָּאן דְּאֲשָׁתְּמוּדְעֵ לִיָּה קִדְּם בְּרִיָּאָה דְּאִיְהוּ לְבַר מְדִיוֹקְנָא וְיִי שְׁוֹנָה לְהַכִּיר וְלַדַּעַת אֹתוֹ מִגַּד אֲלֵהוּתוֹ שְׁקוּדְס הַאֲלִילוּת שְׁאִז הוּא יִתְבַּדַּךְ מִחוּץ לְכָל לְיוֹקוֹן וְעוּדָה, אֲסוּר לְמַעַבְדֵּ לִיָּה צוּרָה וְדִיוֹקְנָא בְּעֵלְמָא לֹא בְּאוֹת ה' וְלֹא בְּאוֹת י' דְּבִשְׁמָא קְדִישָׁא (ה"ג) אִז אֲסוּר לְצִיִּיר עֲלִיו שׁוֹם צוּרָה וְתִמוּנָה שְׂבַעוּלְס, לֹא מְבַעֵיָא בְּאוֹת ה' שְׂבַסֵּס הוּי"ה שִׁישׁ בַּה אִיזוּ מְאִירוֹת צוּרָה, אֲלֵא אֲפִילוּ בְּאוֹת י' שְׂבַסֵּס הוּי"ה הַקְּדוּשׁ שְׁאִין בַּה צוּרָה גַּם כֵּן אֲסוּר לְצִיִּיר אֹתוֹ יִתְבַּדַּךְ, וְלֹא בְּשׁוּם אֹת וְנְקוּדָה בְּעֵלְמָא וְכֵן אֲסוּר לְכַנּוֹת אֵת הַא"ס בְּשׁוֹם אֹת וְנְקוּדָה שְׂבַעוּלְס, כִּי כָל אֲלוֹ הַסְּגֻבּוֹת וְאֲסוּר לְהַגְבִּיל אֹתוֹ טַרְס הַתְּלַבְּשׁוֹתוֹ בְּעוּלְס הַאֲלִילוּת, וְהָאֵי אִיְהוּ וְעַל זֶה נֹאמַר כִּי לֹא רְאִיתֶם כָּל תְּמוּנָה דְּהִיִּינוּ שְׂעַל יְדֵי כֵן שְׁלֹא דְאִיתֶם כָּל תְּמוּנָה נִתְבַּדַּךְ לְכַסּ בְּאֲמִיתוֹת שְׁלֹא יִדַּק צוּ יִתְבַּדַּךְ שׁוֹם דִּמְיוֹן וְעוּדָה, וְ"שׁ מְכַל דְּבַר דְּאִית בֵּיהַ תְּמוּנָה וְדִמְיוֹן לֹא רְאִיתֶם ר"ל אִף שְׂמַעְתֶּם קוֹל ה' וְעִי"ז הַשְּׂגָתֶם בְּאֲמִיתוֹת חַיּוּב מְאִירוֹתוֹ, כִּכֵּל זֹאת לֹא הַשְּׂגָתֶם מֵהוּ.

